

**ПЛАН РАЗВОЈА
ОПШТИНЕ
ПАРАЋИН
2021 – 2027**

Садржај

Увод	3
Методологија	5
Начела Плана развоја	6
План развоја општине Параћин	8
1. Преглед и анализа постојећег стања	9
1.1. Макро-економски показатељи – кратак осврт	9
1.2. Географски положај и природне карактеристике	10
1.2.1. Географски положај	10
1.2.2. Природне карактеристике.....	11
1.3. Становништво	12
1.3.1. Демографија	12
<i>Извор: Аналитички сервис ЈЛС, РСЈП</i>	16
1.3.2. Запосленост и незапосленост	16
<i>Извор: РЗС</i>	18
1.4. Привреда.....	18
1.4.1. Индустрија и предузетништво	19
1.4.2. Пољопривреда и рурални развој.....	21
1.4.3. Туризам	23
1.5. Урбанизам и инфраструктура и јавне услуге	24
1.5.1. Планска документација и капитални пројекти.....	24
1.5.2. Комунална инфраструктура и услуге.....	24
1.6. Животна средина	25
1.7. Друштво.....	26
1.7.1. Социјална заштита	26
1.7.2. Образовање	28
1.7.3. Здравство	29
1.7.4. Култура	30
1.7.5. Спорт.....	30
2. Финансирање и подстицајна политика	32
2.1. Буџет општине	32
3. SWOT анализа – Препознавање развојних проблема и потенцијала	34
4. Визија општине Параћин	38
5.Приоритетни циљеви и мере	39

Увод

Општина Параћин је у јулу 2019. године започела процес успостављања планског система у складу са новим Законом о планском систему Републике Србије¹. Први корак у успостављању овог система јесте израда Плана развоја општине Параћин за период од 2021 – 2027.

Скупштина општине Параћин је донела одлуку о покретању процеса, поступку припреме и садржини Плана развоја општине Параћин²⁴. јула 2019. године² након чега је јавност обавештена о почетку процеса израде Плана развоја, а сви заинтересовани актери позвани да се активно укључе и дају свој допринос креирању Плана, у складу са Законом о планском систему (члан 34). Израда Плана развоја општине Параћин реализује се кроз пројекат Реформа локалних финансија II у Србији (РЕЛОФ2) који је подржан од стране Швајцарске владе.

План развоја општине Параћин за период 2021 – 2027. је свеобухватни дугорочни документ развојног планирања општине Параћин који дефинише приоритетне циљеве развоја и мере којима ће се ти циљеви постићи. Сврха овог документа је да препозна развојне проблеме општине, дефинише развојне циљеве и мере узимајући у обзир оптимално коришћење постојећих ресурса и потенцијала који ће омогућити уравнотежен, одрживи и квалитетнији развој општине као целине. План развоја општине Параћин је резултат консензуса свих заинтересованих актера који одговара на потребе локалне заједнице и даје правце за даљи развој и сврсисходно међусобно увезивање будућих политика и планских документа. План обухвата економски и друштвени аспект, али и аспекте заштите и унапређења животне средине. Израђен је као оквир за дефинисање заједничких циљева, подстицање локалних снага, али и као одговор на изазове будућег развоја општине и свеукупног живота у њој. Иако је ово први и почетни документ који је рађен у складу са новим Законом о планском систему, он представља континуитет досадашњих реформи и даје основу за конзистентност у реализацији будућих стратегија и планова којима ће се даље разрађивати приоритени циљеви и области. Њиме се усмерава будући развој и даје оквир за израду појединачних конкретних планова и програма на основу којих ће се доносити и реализовати најважније одлуке органа општине.

Приликом израде Плана развоја водило се рачуна о његовој усклађености са смерницама, циљевима и задацима који проистичу из докумената вишег као и са постојећим важећим локалним планским документима узимајући у обзир и шири друштвени, политички, фискални и институционални оквир.

У складу са Законом о планском систему (члан 9) План развоја општине Параћин обухвата период од 2021. до 2027. године. Након усвајања Плана развоја, приступиће се изради стратегија развоја и акционих планова приоритених области дефинисаних Планом а потом и

¹ Закон о планском систему Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 30/2018

² Одлука Скупштине општине Параћин о приступању изради Плана развоја општине Параћин за период 2021-2027., бр. 400-877/2019-II

изради средњорочног плана који ће омогућити повезивање јавних политика са средњорочним оквиром расхода.

План развоја општине Параћин за период 2021 – 2027. припремљен је на основу релевантних анализа, као и на основу консултативног процеса. Члан 31 Закона о планском систему дефинише да се документа јавних политика, укључујући и План развоја, израђују „у складу са резултатима *екс-анте* анализе ефеката и *екс-пост* анализе ефеката важећих докумената јавних политика и прописа у тој области”. У припреми Плана развоја, коришћене су релевантне анализе и документа припремљени у претходном периоду, а која се односе на кључне области развоја, циљеве и мере претходних постојећих стратегија, пре свега Стратегије одрживог развоја општине Параћин са Акционим планом за период 2012 – 2017.

Узимајући у обзир дефинисане оквире дате Законом о планском систему (члан 9), План развоја општине Параћин садржи следеће кључне елементе:

- Преглед и анализу постојећег стања;
- Визију, односно жељено стање;
- Приоритетне циљеве развоја који се желе постићи;
- Преглед и кратак опис одговарајућих мера.

Кључну улогу у изради Плана развоја општине Параћин имала је Управа за пољопривреду и локални економски развој (ЛЕР) која је координирала учешће свих стручних служби општинске управе, јавних установа и институција и других актера који су учествовали у изради Плана развоја. Током израде самог Плана развоја примењена су начела транспарентности, консензуса, једнакости и партнерства и укључени су бројни институционални, друштвени и привредни актери, како би се заједнички дефинисале развојне потребе, ограничења, потенцијали и правци будућег развоја. Овим путем се захваљујемо свима њима на уложеном труду и доприносу у изради овог свеобухватног и квалитетног планског развојног документа.

Методологија

Закон о планском систему Републике Србије је усвојен са циљем успостављања ефикасног, транспарентног, координисаног и реалистичног система планирања, које покрива све кључне аспекте социјалне и економске развојне политике и регионалног и просторног развоја, уз оптимално коришћење буџетских средстава, обезбеђење одрживог раста и развоја Републике Србије и спровођење процеса приступања Европској унији. Закон се односи и на јединице локалне самоуправе и дефинише оквири за управљање системом јавних политика, врсте и садржину планских докумената³, њихову међусобну усклађеност и средњорочно планирање, значење специфичних појмова и начела која се морају поштовати приликом израде планских докумената тј. све неопходне елементе планског система јединице локалне самоуправе.

Општина Параћин је приступила изради Плана развоја по смерницама и методологији дефинисаној Законом о планском систему и подзаконским актима који ближе уређују ову област, превасходно Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика⁴.

Након доношења одлуке Скупштине општине Параћин о покретању поступка израде Плана развоја и информисања јавности путем општинског веб сајта да је процес израде Плана развоја започет, формирана је и радна група за израду Плана развоја.

Иако је Законом дефинисана и обавеза да се сви документи јавних политика израђују у складу са резултатима претходне анализе ефеката (*екс-анте*) важећих докумената јавних политика и прописа у датој области, а која се обавезно спроводи пре доношења одлуке о изради документа јавне политике, свеобухватна *екс-анте* анализа није спроведена пре почетка израде документа обзиром да је ово први документ овог ранга који се израђује према новом Закону о планском систему и као такав не може се директно везати за било који претходни стратешки документ општине Параћин. Међутим, током израде самог Плана развоја, спроведена је анализа ефеката претходно важеће Стратегије одрживог развоја општине Параћин 2012 – 2017. Налази анализе су узети у обзир приликом дефинисања приоритетних циљева развоја и мера за постизање тих циљева како би се благовремено идентификовали потенцијални позитивни и негативни, директни и индиректни ефекти које могу да произведу мере предложене у документу а у циљу формулисања мера на такав начин да се потенцијални негативни ефекти сведу на најмању могућу меру, а оствари жељена промена.

Први корак у изради Плана развоја општине Параћин представљала је анализа релевантних планских докумената и докумената јавне политике, законских и подзаконских аката, као и других докумената из приоритетних области развоја. Наредни корак односио се на анализу тренутног стања и обухватио је прикупљање, истраживање и анализу статистичких података у циљу сагледавања података и трендова о релевантним социо-економским показатељима на

³ Закон дефинише плански документ као акт којим учесник у планском систему поставља циљеве, утврђује приоритете јавних политика, односно планира мере и активности за њихово достизање, у оквирима својих надлежности и у вези са својим функционисањем

⁴ Службени гласник РС, бр. 8/19

националном и локалном нивоу. Прикупљени подаци су били основа за анализу и приказ тренутне ситуације у датим областима. Као последњи корак у анализи тренутне ситуације, урађена је и SWOT анализа.

Након анализе тренутног стања урађена је и анализа финансијског аспекта који треба да подржи реализацију Плана развоја општине Параћин кроз сагледавање општинског буџета са становишта приходне и расходне стране, постојећих подстицајних механизма и евентуалних екстерних механизма финансијске подршке.

У поступку израде Плана развоја општине Параћин формиран је Тим за развој планског система. Док је Управа за пољопривреду и ЛЕР, преко Одељења за ЛЕР координирала учешће свих стручних служби општинске управе, јавних установа и институција и других актера који су учествовали у изради Плана развоја, Тим за развој планског система је на основу урађене анализе тренутног стања дефинисао приоритетне области, спровео SWOT анализу са освртом на сваку од њих, дефинисао приоритетне циљеве развоја и одговарајуће мере.

Израда Плана развоја је први ниво успостављања планског система општине Параћин. План развоја је платформа и кровни документ који обухвата период од 7 година и дефинише визију, кључне области и приоритне циљеве развоја, као и мере које ће даље бити разрађене у наредном нивоу планског система. Други ниво планирања обухвата разраду секторских планова кроз адекватне стратегије економског и друштвеног развоја, заштите и унапређења животне средине и њихове међусобне усклађености који ће обухватати период од минимум 5 година. Обавезни саставни део ових стратегија су и акциони планови за њихову реализацију. Трећи ниво планирања су оперативни, средњорочни планови, који ће се радити на период од 3 године и који представљају разраду модалитета финансирања мера и активности дефинисаних релевантним стратегијама и њиховим акционим плановима.

Очекује се да општина Параћин заокружи успостављање свог планског система израдом свих релевантних докумената јавних политика најкасније до 1. маја 2021. године.

Начела Плана развоја

У поступку израде Плана развоја примењена су начела прописана Законом о планском систему (члан 3), а пре свега начело јавности и партнерства, које подразумева да се јавне политике утврђују у оквиру транспарентног и консултативног процеса, односно да се током израде и спровођења планских докумената спроводи транспарентан процес консултација са свим заинтересованим странама и циљним групама, укључујући и пословну заједницу, удружења и друге организације цивилног друштва, научно-истраживачке и друге организације.

Начело партнерства и партиципативан приступ реализовани су кроз јавни дијалог и интердисциплинарну сарадњу широког круга актера из различитих сектора, професионалних поља и сегмената управе и њиховом активном партиципацијом у процесу консултација приликом креирања Плана развоја.

Поред начела јавности и партнерства, План развоја општине Параћин се темељи и на начелу интегралности и одрживог раста и развоја, као и социјалне укључености, једнакости и недискриминације. Интегралност и одрживи раст и развој, као начело интегрисаног економског аспекта и аспекта заштите животне средине, док начело социјалне укључености, једнакости и недискриминације подразумева једнаке могућности за све и једнакост у смислу дефинисања потреба и интереса социјално маргинализованих група становништва.

Начело финансијске одрживости, које подразумева да се приликом израде и спровођења планских докумената поштују успостављена фискална ограничења расхода и издатака, реализовано је кроз горе поменути анализу финансијског аспекта. Овим је начело реалистичности, које подразумева уважавање финансијских, економских, друштвених, културних, просторних, еколошких, регионалних, административних и других могућности и ограничења приликом планирања, интегрисано у План развоја општине Параћин за период 2021-2027.

План развоја општине Параћин

Усклађеност са постојећим стратешким оквиром. План развоја општине Параћин је урађен у складу са Законом о планском систему Републике Србије. План развоја општине Параћин се заснива на циљевима одрживог развоја Агенде 2030⁵ и усаглашенје са релевантним националним документима у областима економског развоја^{6,7}, заштите животне средине⁸ и друштвеног развоја⁹.

План развоја општине Параћин је усклађен и са просторно планском документацијом општине Параћин, пре свега са Планом генералне регулације насељеног места Параћин. Такође је осигурана и потребна усклађеност стратешког и буџетског планирања.

Усклађеност са ЕУ стратешким оквирима. Имајући у виду да је приступање Европској унији стратешки циљ државе и да су све реформе у функцији достизања тог циља, реализација циљева одрживог развоја дефинисаних Агендом 2030 се спроводи кроз процес ЕУ интеграција. Сходно томе, успостављање планског система општине Параћин започето израдом Плана развоја, обухватиће и приоритизацију циљева одрживог развоја који су усклађени са Агендом 2030 тако да ће сва планска и развојна документа општине Параћин, као и документа јавних политика интегрисати и УН Агенду 2030 у складу са процесом ЕУ интеграција Републике Србије.

⁵Агенда 2030 је глобална развојна агенда УН за период након 2015. године. Са 17 циљева одрживог развоја и 169 циљних вредности покрива шири обухват него миленијумски циљеви и укључује све три кључне димензије одрживог развоја: економски раст, социјалну инклузију и заштиту животне средине. Агенда је усвојена на УН самиту у септембру 2015., а ступила је на снагу 1. јануара 2016.

⁶Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период 2015-2020. представља део стратешког оквира за развој конкурентности привреде Републике Србије а који се односи на унапређење услова за развој и конкурентност микро, малих и средњих привредних друштава и предузетника. Комплементарна је са Стратегијом развоја индустрије Републике Србије за период 2011-2020.

⁷Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024. године дефинише основне правце реформе сектора пољопривреде

⁸Национални програм заштите животне средине за период 2010 – 2020. је основни стратешки документ у области животне средине

⁹Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године је међусекторска стратегија усвојена 13. јуна 2019. године у складу са потребама уређења градског простора, решавања проблема урбаног развоја и потенцијалима које урбана насеља носе као генератори развојних активности

1. Преглед и анализа постојећег стања

1.1. Макро-економски показатељи – кратак осврт

У последњој деценији Србија се трансформисала у растућу економију са ниском инфлацијом, фискалним суфицитом, опадајућим јавним дугом, мањом екстерном неравнотежом и опоравком тржишта рада, што потврђују и макроекономски показатељи. Раст бруто домаћег производа (БДП) у протеклој деценији је био највиши у 2018., а тај тренд је настављен и у 2019. године захваљујући расту инвестиција и извоза, као и опоравку тржишта рада. Инфлација је стабилизована и креће се око 2% у просеку за последњих шест година. Буџет Републике Србије је у 2017. и 2018. био у суфициту (1,1% и 0,6% БДП-а), а исти тренд је настављен је у 2019., уз суфицит од 0,7% БДП-а. Макроекономска стабилизација и поправљање пословног амбијента допринели су даљем расту страних директних инвестиција (СДИ). Нето прилив СДИ у 2018. години је достигао врхунац у последњих 10 година и износио је 3,2 милијарде евра, а тренд је настављен и у првих шест месеци 2019. године када прилив износи 1,8 милијарди евра (8,3% БДП-а). Највећи приливи СДИ бележе се у прерађивачкој индустрије, и то аутомобилској, металској, прехранбеној и хемијској. Окавав прилив инвестиција резултирао је растом запослености, производње и извоза прерађивачке индустрије. Извоз робе и услуга задржао је тренд раста из 2018. и почетком 2019. године, а вођен је растом извоза прерађивачке индустрије, услуга и пољопривреде. Удео инвестиција у БДП-у достигао је 20,2% у 2018. Текући дефицит у 2018. години износио је 2,2 милијарде евра, што чини 5,2% БДП-а. Извоз робе и услуга већи је за 11,9% у 2019. вођен извозом прерађивачке индустрије, услуга и пољопривреде, док је увоз робе и услуга растао 13,4% у истом периоду.

И поред свих горе наведених позитивних трендова, недовољан привредни раст највећи је економски проблем Србије. Наиме, целокупно подручје југоисточне Европе се према економској снази налази испод 50% у односу на Европску Унију. Већина земаља југоисточне Европе забележиле су благи опоравак индустријске производње, захваљујући превасходно извозу роба и услуга, а у мањој мери личној потрошњи. Србија спада у ред слабије развијених земаља у овој скупини и према економској снази налази се на 37% ЕУ, док јој друштво испод 50% праве Бугарска са 47% и Румунија са 49%. Средње развијене земље из окружења попут Мађарске и Хрватске су на 75% од ЕУ, док се Словенија налази изнад 80%. По економском развоју и животном стандарду становника, Србија је на самом дну европских земаља. БДП по становнику је упола мањи од земаља централне и источне Европе и тек је на трећини нивоа развијених земаља Западне Европе. Раст БДП-а Србије дужи низ година је осетно је спорији од других земаља централне и источне Европе. У претходне три године раст БДП-а Србије износио је у просеку 3-3,5%, док су друге земље централне и источне Европе у исто време расле по стопи од 4-4,5%. Привредни раст Србије структурно заостаје 1,5-2 процентна поена (п.п.) годишње, и да би ухватила корак са земљама централне и источне Европе, Србија битребало да остварује дугорочне стопе привредног раста од око 5% уместо садашњих 3-3,5%. Све ово указује да би главни покретачи раста Србије у средњем року требало да буду инвестиције и (нето) извоз.

1.2. Географски положај и природне карактеристике

1.2.1. Географски положај

Општина Параћин се налази у југоисточној Европи на Балканском полуострву. Припада Панонској макрорегији субрегији ВеликоПоморавље. Смештена је у средишњем делу централне Србије, на 43.87 северне географске ширине и 21.41 источне географске дужине, на просечној надморској висини од 130 м, и захвата простор средњег Поморавља између обронака Кучајских планина (1.158 м) на истоку и планине Јухор (775 м) на западу. Побрђе ових планина се спушта ка котлинском проширењу Велике Мораве (Горњовеликоморавска котлина 45 км) где је формирано градско насеље Параћин. У целини терен је морфолошки разуђен са висинским распоном од 120 – 1.068 мнв.

Општина Параћин има веома повољан геостратешки положај у средишњем делу Србије уз сам Коридор 10. Од Београда је удаљена 156 км и налази се на међународном ауто-путу Е-75 ка Нишу и Блиском истоку, међународном путу Е-761 ка Бугарској, као и наприкључку за саобраћајницу ка Црној Гори и Федерацији БиХ. Кроз Параћин пролази и главни железнички правац за југ Европе.

Слика 1 – Географски положај општине Параћин и удаљеност од већих центара

Параћин се налази на 3,5 км од десне обале Велике Мораве, на траси реке Црнице која протиче кроз центар града. У мрежи насеља Србије спада у групу градова средње величине. Са Ђупријом и Јагодином представља троугање - центар поморавске регије, а у оквиру макрорегије Шумадија, заједно са градовима Крушевац, Краљево, Чачак и Крагујевац – центар макрорегије. Општина се граничи са седам суседних општина - три општине Поморавског округа - Деспотовац, Ђуприја, Јагодина, општине Варварин и Ћићевац (Расински округ), општина Ражањ (Нишки округ) и општина Бољевац (Зајечарски округ).

Град Параћин је општински центару мрежи од 35 насеља, од којих статус града има општински центар Параћин, док су остала насеља сеоска. Приградска насеља Стрижа, Текија и Главица су срасла у градску англомерацију Параћина. Поповац је секундарни центар општине са рударско – индустријском функцијом. Насеља Грза и Сисевац су туристички центри.

Табела 1 - Насељена места са бројем становника

Р.б.	Насеље	Број становника	Р.б.	Насеље	Број становника
1.	Бошњане	1.012	19.	Параћин	25.292
2.	Буљане	1.545	20.	Плана	1.244
3.	Бусиловац	1.041	21.	Поповац	805
4.	Главица	1.134	22.	Поточац	1.309
5.	Голубовац	267	23.	Ратаре	610
6.	Горња Мутница	740	24.	Рашевица	1.215
7.	Горње Видово	855	25.	Својново	1.386
8.	Давидовац	461	26.	Сикирица	1.038
9.	Доња Мутница	1.051	27.	Сињи Вир	251
10.	Доње Видово	1.932	28.	Сисевац	18
11.	Дреновац	2.009	29.	Стрижа	1.937
12.	Забрега	1.211	30.	Стубица	1.784
13.	Извор	929	31.	Текија	1.251
14.	Клачевица	600	32.	Трешњевица	1.137
15.	Крежбинац	547	33.	Чепуре	825
16.	Лебина	715	34.	Шавац	533
17.	Лешје	422	35.	Шалудовац	360
18.	Мириловац	835			

Мрежа путева и пругапогодности су којима општина Параћин располаже и представљају важан ресурс за даљи развој.

1.2.2. Природне карактеристике

Општина Параћин се простире на 541,7 км² и захвата део богатог и плодног Средњег Поморавља. Параћин се развио у алувијалној равни реке Велике Мораве и њене притоке Црнице. Највиши врхови налазе се на Јухору, Велики Ветрен (776м), Мали Ветрен (712м) на западу и Јаворички врх (920м), Јасенова Глава (852м) и Црни Врх (776м). Према надморској висини, конфигурацији терена и условима за пољопривредну производњу територија општине се дели у три реона: централни равничарски, у долини Мораве и њених притока; таласасто – брежуљаста на истоку и западу; и брдски реон, који обухвата планинско подручје на истоку и западним границама општине. Од укупне површине обрадиво земљиште захвата 33.511 хектара (око 64%) а под шумом се налази 16.854 хектара (око 36%) од чега су 88% лишћари и 12% четинари.

Параћинска област има одлике умерено континенталне климе са хладним зимама и топлим летима, између којих су свежије јесени и влажнија пролећа. Средња годишња температура износи 11,5 °С. Средње месечне температуре ваздуха се крећу од -0,8 °С у јануару до 22,2 °С у јулу.

Основне топографске, геоморфолошке, хидрографске, педолошке и климатске одлике подручја условиле су стварање аутохтоних станишта и вегетације. Зеленим покривачем листопадних шума, зељасте и жбунасте вегетације, доминира заједница хрстова, док изузетно густе букове шуме расту у околини града. У граду и његовој околини расте и питоми кестен, који због своје реткости спада у ендемичне врсте.

Хидрографску мрежу општине чине река Црница и потоци који се или директно уливају у Црницу, или се разливају ка алувијалној равни Велике Мораве и Црнице. Део алувијалне равни између Параћина и тока Велике Мораве обилује мртвајама, које представљају остатке некадашњих меандара ове реке. Иако је ниво подземних вода на читавом градском подручју врло висок и креће се од 1,0 – 10,0 м од површине терена у правцу тока река Црница и Велика Морава, на градском подручју не постоји ни једно активно клизиште.

На територији општине Параћин врши се експлоатација лапорца за потребе Фабрике цемента „CRH Србија“, експлоатација шљунка са локалитета реке Велика Морава и камена кречњака за потребе Фабрике стакла и путне привреде.

На подручју општине не постоји ни једно заштићено природно добро. Током 2013.године врело реке Грзе проглашено је заштићеним подручјем III категорије – заштићено подручје локалног значаја, као споменик природе.

1.3. Становништво

1.3.1. Демографија

Србија као држава има велики демографски проблем смањивања и старења популације, који у великој мери утиче и на свеопшту економску одрживост. У периоду између два последња пописа (2002–2011.) дошло је до пада укупног броја становника Републике Србије за 4,1%, што је првенствено последица негативног природног прираштаја и негативног миграционог салда. Негативни природни прираштај се бележи већ преко 25 година, а присутан је у чак 164 од укупно 169 градова и општина. Поред тога, становништво Србије је све старије. Просечна старост становника Србије према попису 2011. износи 42,2 године, што Србију сврстава у ред земаља дубоке демографске старости, и то не само у европским већ и у светским размерама. Подаци прикупљени и у периоду након пописа 2011. указују на исте трендове када су демографске карактеристике Републике Србије у питању.

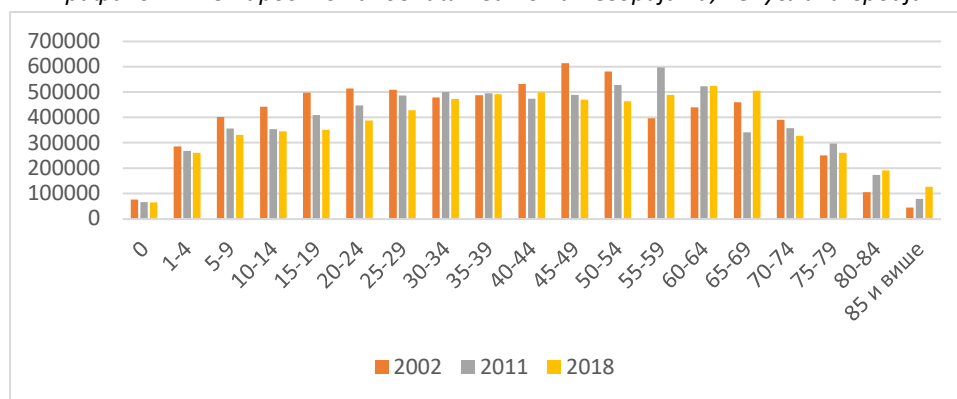
Тако се у периоду 2007 - 2017., број становника смањио за 360.721, док је просечна годишња стопа раста износила -4,5 на 1.000 становника. У истом периоду, удео становништва млађег од 15 година пао је са 15,5% у 2007. на 14,4% у 2017. док је проценат старијих од 65 порастао са 17,2% (2007.) на 19,6% (2017.). Контингент становништва старости 15–64 године незнатно се смањио са 67,3% (2007.) на 66,0% (2017.). Просечна старост становништва Републике Србије порасла је са 40,9 година (2007.) на 43,0 (2017.). Просечан животни век мушког и женског становништва у Републици Србији продужен је у последњих десет година за две године, са 70,7 на 73 година код мушкараца, односно са 76,2 на 77,9 година код жена. Ипак, и поред достигнутог историјског максимума, животни век у Републици Србији је за пет година краћи у

односу на просек ЕУ. Међутим, стопа наталитета је остала на истом нивоу у 2017. као и у 2007. и износила је 9,2‰. Основна одлика старосно-полне структуре становништва Републике Србије данас је бројчана доминација мушкараца код младог становништва, односно доминантност жена код средовечног и старог становништва.

Процењен број становника у Републици Србији у 2018. години је 6.982.604. Посматрано по полу, 51,3% чине жене (3.580.898), а 48,7% мушкарци (3.401.706). И у 2018. години настављен је тренд депопулације, што значи да је и стопа раста становништва, у односу на претходну годину, негативна и износи -5,5‰. Истовремено, процес демографског старења становништва манифестује се ниским и стално опадајућим учешћем младих и високим и континуирано растућим уделом старих у укупном становништву. Према подацима за Републику Србију у 2018. години удео лица старих 65 и више година износи 20,2%, а млађих од 15 година има 14,3%

Сходно овим налазима, основна одлика кретања пројектованог становништва Србије за период од наредних 20 година јесте одвијање процеса депопулације што би значило да би 2041. године (када се буде вршио попис становништва) број становника Србије био мањи него 2011. (последњи попис), а Србија би била типично подручје негативног природног прираштаја. Становништво би демографски старило, тако да би се за тридесет година удео лица старијих од 65 година повећао са 17% на 24%, скоро сваки четврти становник био би старији од 65 година, а стопа демографске зависности старијег становништва током пројекционог периода порасла би са 25% на 39%.

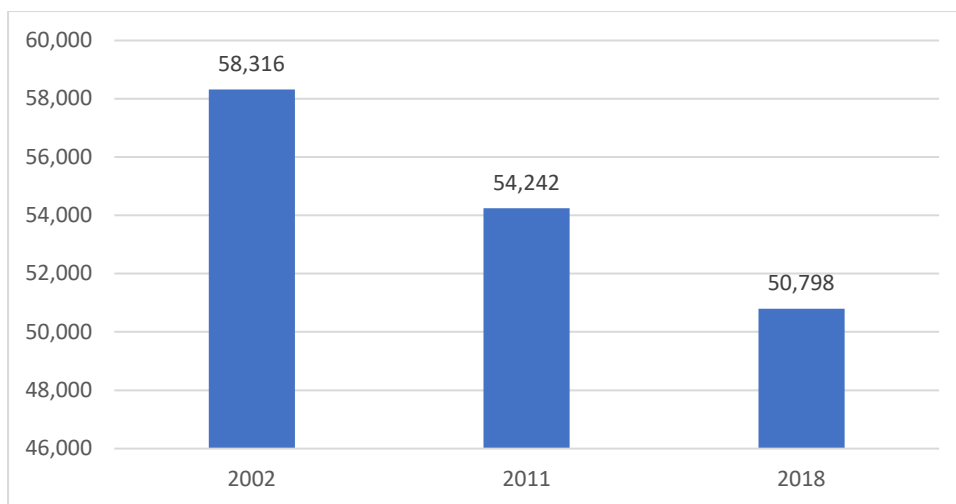
Графикон 1 – Старост становништва по категоријама, Република Србија

Извор: Републички завод за статистику (РЗС)

Број становника. Општина Параћин простира се на 541,7 км², а подручје општине је одувек густо насељено. Густина насељености у општини Параћин и поред миграционих трендова већа је од просека за Републику Србију и износи 95 становника у поређењу са 90 становника на км² у Србији у 2017.

Графикон 2 – Укупан број становника општине Параћин

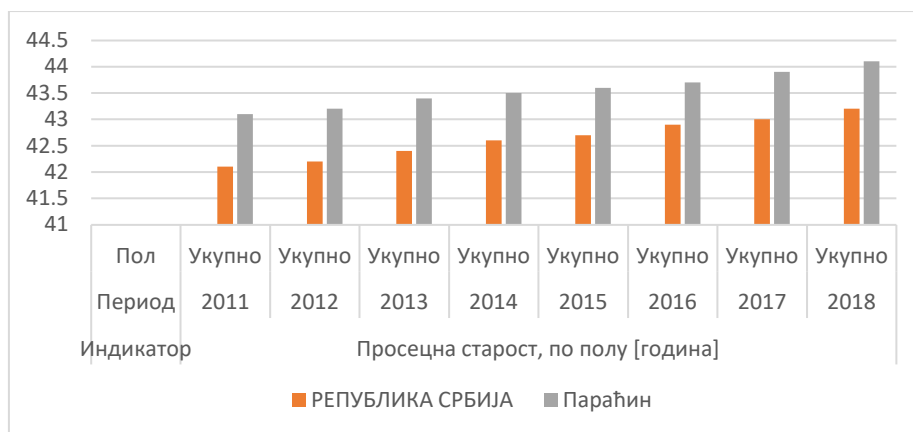
Извор: РЗС

Кретања становништва. И општина Параћин, такође, бележи пад броја становништва између два последња пописа. По попису из 2011. Параћин је имао 54.242, односно 4.059 становника мање него у 2002. (58.316). Иста тенденција настављена је и касније обзиром да је процењени¹⁰ број становника у општини Параћин у 2018. години износио 50.798. Годишња стопа промене броја становника у општини Параћин је значјно већа у односу на Републику Србију и најнижа је била 2013. (8,2%) а највиша 2017. године (12,5%). У 2018. години је смањена и износи 9.0% (тенденције су исте биле и у Републици Србији, са вредностима од 4,9 – 5,5%).

Старосна структура. Становништво општине Параћин је према процењеним подацима а судећи по просечној старости старије од просека Србије у периоду 2011 – 2018. (44, 1 наспрам просека Србије 43,2 у 2018.). У пописној 2002. години је удео старијег становништва (24,6% преко 60 година) општине Параћин је био значајно већи од удела младог становништва (15,7% до 15 година). У 2011. је тај диспарат наставио да расте и удео старијег становништва је био 26,5% наспрам 13,9% младих. Исти тренд се наставио у 2018. где се проценат младих смањено на 13,6%, док је проценат старијих 29,8%. Услед негативног природног „обнављања“ становништва, старосна структура је у фази дубоке демографске старости са тенденцијом пораста просечне старости становништва. Наиме, док је 2002. године, најбројније било становништво старости од 45 до 49 година, 2011. године то је био случај са становништвом старости од 55 до 59 година, а у 2018. години је то становништво старости 60 до 64. године.

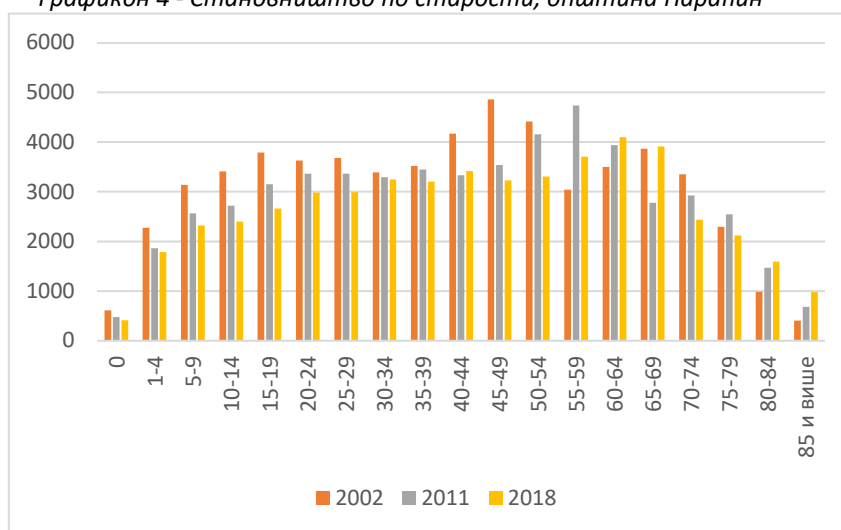
Графикон 3 - Просечна старост становништва

¹⁰ Процене становништва су засноване на резултатима пописа становништва и на резултатима обраде статистике природног и механичког кретања становништва

Извор: РЗС

Графикон 4 - Становништво по старости, општина Параћин

Извор: РЗС

Сходно овим налазима, основна одлика кретања пројектованог становништва општине Параћин за период до 2041. године је смањење броја становника обзиром да је пројектовани број становника за 2041. мањи од броја становника у 2011. и износиоко 44.400.

Преглед најважнијих демографских показатеља општине Параћин дат је у табели.

Табела 2 – Демографски показатељи општине Параћин

Назив индикатора	Вредност индикатора			
	2015.	2016.	2017.	2018.
1. Површина, км ²	542	542	542	542
2. Број насеља	35	35	35	35
3. Густина насељености	97	96	95	94
4. Број становника	52.384	51.921	51.356	50.798
5. Број становника, мушко	25.520	25.303	25.025	24.744
6. Број становника, женско	26.864	26.618	26.331	26.054

7. Становништво - Пунолетно становништво (18 и више)	43.481	43.132	42.707	42.284
8. Становништво - Пунолетно становништво (18 и више), као % укупног становништва	83	83,1	83,2	83,2
9. Становништво - Број младих (15-29 година)	9.210	9.033	8.836	8.635
10. Становништво - Млади (15-29 година), као % укупног становништва	17,6	17,4	17,2	17,0
11. Становништво - Радноспособно становништво (15-64), број	34.555	34.033	33.467	32.843
12. Становништво - Радноспособно становништво (15-64), као % укупног становништва	66	65,5	65,2	64,7
13. Становништво - Старије становништво (65 и више), број	10.548	10.683	10.837	11.043
14. Становништво - Старије становништво (65 и више), као % укупног становништва	20,1	20,6	21,1	21,7
15. Просечна старост становништва	43,58	43,71	43,9	44,1
16. Индекс старења	148,3	151,8	155,1	158,2
17. Наталитет	488	408	410	413
18. Стопа наталитета, ‰	9,32	7,86	7,98	8,1
19. Природни прираштај	-428	-400	-474	-389
20. Стопа природног прираштаја, ‰	-8,17	-7,7	-9,23	-7,7
21. Унутрашњи миграциони салдо	-18	-80	-175	-78

Извор: Аналитички сервис ЈЛС, РСЈП

1.3.2. Запосленост и незапосленост

Од укупног броја становништва, у општини Параћин се у последње четири године удео радно способног становништва (15-64 године) кретао између 65-66%.

Од 2013. године број незапослених је у константном паду (8.773 незапослена у 2013).

Табела 3 – Незапослена лица 2015-2018.

Назив индикатора	Вредност индикатора			
	2015.	2016.	2017.	2018.
1. Незапослена лица	8.291	8.019	7.777	7.353
2. Незапослена лица на 1000 становника	158	154	151	145
3. Незапослене жене, као % незапослених лица	52,3	51,3	51,3	52,7
4. Незапослена лица са средњим образовањем, као % незапослених лица	55,2	54,4	54,2	54,4
5. Незапослена лица са вишим и високим образовањем, као % незапослених лица	9,7	9,8	9,8	9,5

6. Дугорочно незапослена лица, као % незапослених лица	75	74,4	74,8	74,8
7. Незапослени млади, као % незапослених лица	25,7	23,6	21,7	21,4
8. Незапослени старији, као % незапослених лица	29,8	31,5	34,2	34,9

Извор: Национална службе за запошљавање (НСЗ),
месечни статистички билетени (децембар наведених година)

Сходно смањењу незапослених и број запослених у општини Параћин се повећавао у последње четири године.

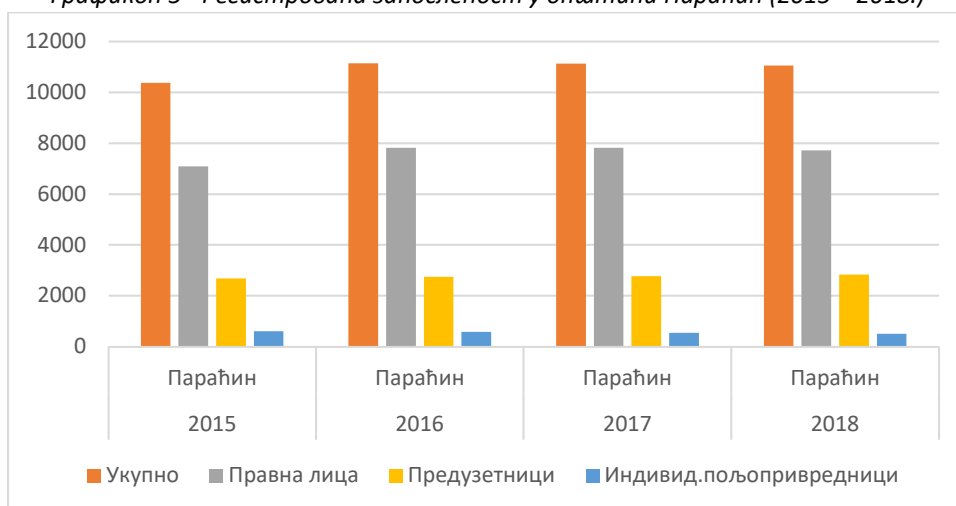
Табела 4 – Запослена лица 2015-2018.

Назив индикатора	Вредност индикатора			
	2015.	2016.	2017.	2018.
Запослена лица	10.375	11.150	11.131	11.158

Извор: Девинфо

Највише је запослених у правним лицима која послују на територији општине, док је најмање индивидуалних пољопривредних произвођача.

Графикон 5 - Регистрована запосленост у општини Параћин (2015 – 2018.)

Извор: РЗС

Табела 5 - Запослени према сектору делатности

Назив индикатора	Вредност индикатора			
	2015.	2016.	2017.	2018.
Укупна запосленост	10.552	11.150	11.131	11.058
Свега	9.851	10.569	10.586	10.551
Запослени у правним лицима	7.248	7.820	7.816	7.715
Од тога предузетници, лица која самостално овабљају делатност и запослени код њих	2.602	2.748	2.770	2.836
Пољопривреда, шумарство и рибарство	110	115	123	127
Рударство	1	34	31	17

Прерађивачка индустрија	2.587	2.897	2.869	2.664
Снабдевање електричном енергијом, гасом	83	74	74	65
Снабдевање водом и управљање одпадним водама	233	172	169	164
Грађевинарство	456	555	480	554
Трговина	2.183	2.338	2.393	2.421
Саобраћај и складиштење	987	873	882	870
Услуге смештаја и исхране	275	317	317	350
Информисање и комуникација	134	99	100	102
Финансијска делатност и осигурање	88	141	153	162
Пословање некретнинама	7	37	41	35
Стручне и научне делатности	278	350	378	385
Административне и помоћне услужне делатности	128	235	228	253
Државна управа и обавезно социјално осигурање	436	452	458	468
Образовање	740	773	772	762
Здравствена и социјална заштита	860	810	818	804
Уметност, забава и рекреација	77	117	122	158
Остале услужне делатности	189	179	176	189
Регистровани индивидуални пољопривредници	701	581	545	507

Извор: РЗС

1.4. Привреда

Привредна трансформација Србије у последњих 10 година условљена је закаснелом транзицијом (2001–2015.), дуготрајним дезинвестирањем и значајним технолошким заостајањем за развијеним привредама Европе, као и негативним ефектима глобалне рецесије (2009–2015). Развојна позиција Србије у Европи у последњој деценији није се променила, те Србија припада групи најнеразвијенијих европских држава.

Регионална анализа најважнијих аспеката привредне развијености Србије указује на чињеницу да постоје значајне разлике у нивоу развијености северног дела Републике, у односу на остали део Србије. Међутим, подручје централне Србије, укључујући и Поморавски регион којем Параћин припада, има добре предиспозиције за развој привреде пре свега захваљујући томе што је територија Поморавског округа испресецана густом мрежом природних комуникационих праваца, од којих је најзначајнији правац моравска долина којом се пружају аутопут и железничке пруге Београд – Ниш – Скопље и Софија.

Табела 6 – Основни показатељи привредног сектора општине Параћин

Назив индикатора	Вредност индикатора			
	2015.	2016.	2017.	2018.
1. Број привредних друштава	724	764	782	807
2. Број предузетника	1.538	1.610	1.647	1.678

3. Број привредних друштава на 1000 становника	14	15	15	16
4. Број предузетника на 1000 становника	29	31	32	33
5. Нето ефекат оснивања нових привредних друштава	4,7	7,3	7,2	2,7
6. Нето ефекат оснивања нових предузетника	1	1,3	1,2	1,2
7. Стопа настанка привредних друштава, %	6,5	6,7	5,5	5,1
8. Стопа настанка предузетника, %	14,9	15,7	12,8	11,9

Извор: Аналитички сервис ЈЛС, РСЈП

Националне политике сврставају општину Параћин у индустријске центре средње величине. Општина Параћин спада у средње развијене општине када је реч о привредним ресурсима и привредном развоју. Параћин је традиционално град стакла, штофа и цемента, а последњих година и кондиторских производа. Карактеришу га вишевековна традиција и култура, као и позиција привредног центра у Србији и потенцијали за индустријски развој.

У привреди општине Параћин у 2018. години пословало је укупно 2.485 привредних субјеката са 11.058 запослених (број привредних субјеката и број запослених се повећавао константно у последњих пет година).

1.4.1. Индустрија и предузетништво

Индустрија. Параћин већ дуже од једног века носи епитет познатог индустријског центра. Производња у области индустрије је веома разнородна, од производње стакла, цемента и прехранбених производа, до производње грађевинског материјала, електро-енергетске опреме и текстила. Све до почетка деведесетих година прошлог века индустрија је била у константном развоју, да би наступањем кризних догађаја у земљи дошло до наглог опадања привредних активности. Процес приватизације је био неминован и предузећа која су се раније определила за трансформацију и промену власничке структуре су у том процесу имала више успеха.

Табела 7 – Број привредних друштава

Назив индикатора	Вредност индикатора		
	2016.	2017.	2018.
1. Активних	764	782	807
2. Новооснованих	51	43	41
3. Брисаних/угашених	7	6	15

Извор: Агенција за привредне регистре (АПР)

Табела 8 – Финансијске перформансе привредних друштава

	Вредност индикатора

Назив индикатора	2016.	2017.	2018.
1. Број привредних друштава	524	549	533
2. Број запослених	4.849	5.003	4.895
3. Пословни приходи	43.459.279	50.190.336	54.394.519

Извор: АПР

Инвестиције. Осим тога што је раскрсница фреквентних и веома важних регионалних путева, општина Параћин има изузетно повољан стратешки положај, добре инфраструктурне услове, али и разне олакшице и погодности, што је чини примамљивом инвеститорима. У последњих десет година створени су услови који су привукли стране инвеститоре, али су се упоредо развијала мала и средња предузећа, што је утицало на пад незапослености, али и квалитетнији живот грађана.

Предузетништво. Делатност приватног предузетништва у Параћину је крајем прошлог века доживела прави процват, те је Параћин остао у групи средње развијених општина, са много нових предузећа. Мала и средња предузећа су препозната као носиоци развоја привреде општине Параћин. Структура регистрованих предузећа према сектору делатности у општини Параћин показује тренд сличан трендовима у другим општинама округа. Највећи број регистрованих предузећа је у области трговине, индустрије, транспорта и финансијских и других услуга док је према величини највећи број малих предузећа. МСПП су највећим делом концентрисана у следећим секторима: прерађивачка индустрија, трговина на велико и мало, пружање услуга. У оквиру прерађивачке индустрије истичу се четири подсектора: производња прехранбених производа, производња грађевинског материјала, металних производа, и папирне амбалаже, од који је најзначајнија прехранбена индустрија (кондиторски производи, прераде млека и млечних производа, прерада меса и производња месних прерађевина, производња сокова и алкохолних пића).

Табела 9 – Број предузетника

Назив индикатора	Вредност индикатора		
	2016.	2017.	2018.
1. Активних	1.610	1.647	1.678
2. Новооснованих	253	211	200
3. Брисаних/угашених	189	175	171

Извор: АПР

Табела 10 – Финансијске перформансе предузетника

Назив индикатора	Вредност индикатора		
	2016.	2017.	2018.
1. Број предузетника	296	296	299
2. Број запослених	1.025	1.083	1.150
3. Пословни приходи	6.855.061	7.706.584	7.916.746

Извор: АПР

Спољнотрговинска размена. Спољнотрговинска размена општине Параћин у претходном периоду није била на завидном нивоу са станивишта броја извозника, као ни са станивишта оствареног суфицита/дефицита у спољнотрговинској размени. Од укупног броја привредних субјеката, око 9,5% привредних субјеката је извозно оријентисано, док је око 16,5% увозника. У оваквој расподели, остварен је извозни дефицит у претходне три године у номиналним износима од 1.7 – 2 милиона динара. Покривеност увоза извозом је у претходном периоду била око 53%. Уочљив је значајан позитиван тренд у расту годишње стопе извоза, тако да је годишња стопа раста извоза са 5,4 у 2016. години, порасла на 21,2 у 2018. години. Бележи се и раст годишње стопе увоза, али је он знатно мањи у односу на раст стопе извоза.

Зараде. Просечна зарада на територији општине Параћин је испод просека Републике Србије. Просечна зарада по запосленом, без пореза и доприноса у 2018. години, у општини Параћин износила је 40.506 динара, док је просечна зарада по запосленом, без пореза и доприноса на нивоу Републике Србије у 2018. години износила 49.650 динара.

1.4.2. Пољопривреда и рурални развој

Током транзиционог периода у Републици Србији није дошло до значајније промене привредне структуре. Наиме, пољопривреда Србије представља напреднији део укупне привреде земље, јер бележи већи раст и боље трендове него многи други сектори захваљујући погодним природним условима (подручју северне географске ширине, са четири годишња доба и четири климатска подручја) за развој разноврсне пољопривредне производње. Од почетка 21. века допринос пољопривреде БДП-у је опадао, првенствено као последица бржег раста активности у непроизводним секторима. Међутим, удео пољопривреде у структури бруто додате вредности (БДВ) привреде Републике Србије је и даље веома висок и у односу на просек земаља ЕУ, Република Србија има значајно веће учешће БДВ сектора пољопривреде у укупном БДВ, а значајно ниже учешће сектора услуга. Висок удео пољопривреде у основним макроекономским агрегатима Републике Србије у односу на друге земље, може се са једне стране приписати богатим природним ресурсима и повољним климатским условима за пољопривредну производњу, а са друге стране споријем процесу структурног реформисања остатка привреде и застојима у том процесу. Иако апсолутно изражена запосленост у пољопривреди бележи високе стопе смањења, удео пољопривреде у укупној запослености у Републици Србији је и даље веома висок, међу највишим у Европи, и износи преко 20%.

Пољопривредно-прехранбени производи имају значајну улогу и у спољнотрговинској размени Републике Србије, нарочито у извозу. Њихово учешће у укупном извозу усталило се последњих година на око 23%. Учешће пољопривредно-прехранбених производа у укупном увозу расте, и последњих година се креће на нивоу од око 8%.

Општина Параћин поседује природне ресурсе за развој пољопривреде обзиром да располаже релативно великим површинама земљишта које се може обрађивати и користити за пољопривредну производњу.

Табела 11 – Обрадиво земљиште

	Општина Параћин	Поморавски округ	Република Србија
--	-----------------	------------------	------------------

	Општина Параћин	Поморавски округ	Република Србија
Површина у км ²	542	2.616	88.361
% обрадивог земљишта	58,7%	62,6%	65,8%

Извор: РЗС

Квалитет земљишта, у продукционом смислу, је врло разноврстан, са три основна типа земљишта, и великим бројем прелазних облика. У долини реке Велике Мораве заступљено је најквалитетније и економски најпродуктивније земљиште (алувијум и алувијално-делувијално земљиште). Реон око аутопута и регионалног пута Параћин-Дреновац карактерише земљиште нешто слабијег квалитета (преовлађују смоница), док је најлошији квалитет земљишта у брдским селима. Пољопривредно земљиште је 99% у приватном власништву. Највећи део обрадиве површине налази се у долини реке Мораве, која је погодна за ратарску и повртарску производњу (највише паприка и шаргарепа). Блага побрђа су искоришћена за засаде винове лозе, док у брдско-планинском делу постоје значајне травнате површине и добре могућности за унапређење сточарства.

Табела 12 - Структура укупне пољопривредне површине у општини према начину коришћења

	Површина (хектара)	Број газдинстава
Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)	36.009	
Некоришћено пољопривредно земљиште	14.558	
Површина под шумом	16.866	
Остало земљиште	4.585	
Укупно расположиво земљиште	54.170	5.586

Извор: РЗС

Пољопривреда на територији општине Параћин се обавља на 5.362 газдинства. Укупна површина коришћеног пољопривредног земљишта износи 20.675 ха. Највећи број газдинстава су породична (99,85%), предузетника је свега 5 а правних лица 3.

Графикон 6 - Структура и површина пољопривредних газдинстава

Извор: РЗС

Оранице и баште на 20.047ха. Повртарством се бави укупно 958 газдинстава на 525 ха. Укупна површина под воћем је 2.733 ха, а воћарством се бави 1.631газдинство. Виноградарством се бави 1.437 газдинстава на територији општине на укупној површини од 965ха. Сточарством се у општини Параћин бави 4.726 газдинстава.

Табела 13 – Број газдинстава и површина под различитим усевима и категоријама у 2018.

Број	Коришћено	Оранице	Воћњаци	Виногради	Ливаде и	Говеда	Свиње	Овце	Живина
------	-----------	---------	---------	-----------	----------	--------	-------	------	--------

газдинстава	пољопривредно земљиште	и баште			пашњаци				
5.362	20.675	18.087	297	284	1.784	5.361	30.609	10.023	122.249

Извор: РЗС

Међутим и поред несумљивих природних ресурса, и Параћин прате миграциони трендови као и остатак Србије, те једошло је до великог одлива становништва из сеоских у градске средине, односно до неповољне старосне структуре сеоских домаћинстава. Евидентан је проблем старења сеоског становништва дугогодишњом миграцијом младих ка градском језгру и преоријентацији на индустријска занимања, што је још више отежало стање у овој грани привреде.

1.4.3. Туризам

Повољан географски положај, близина аутопута и добре саобраћајне везе са свим деловима земље, природне лепоте и културно-историјске знаменитости стварају услове за развој туризма у општини Параћин.

На 17 км од Параћина ка Зајечару је излетиште Грза са истоименом реком. Излетиште се налази на 400 метара надморске висине, а препознатљиво је по изузетној природи, чистом ваздуху, разноврсном биљном и животињском свету. Обухвата и врела реке Грзе и два вештачка језера што га чини посебно атрактивним за спортске риболовце, јер су богата калифорнијском и поточном пастрмком.

У подножју Кучајских планина, на 360 метара надморске висине, налази се Сисевац. Удаљен је 160 км од Београда, а само 20 км од искључења са ауто пута код Ђуприје. Сисевац је смештен на извору реке Црнице у прелепој котлини окруженој шумама. Очувана природа, зелене шуме јужног Кучаја, бистра река и потоци који се у њу сливају, термална вода, чист ваздух, заједно са богатом културно - историјском традицијом чине овај крај јединственим.

Посебне погодности општина Параћин поседује за развој ловног туризма. Ловиште „Јужни Кучај IV“, које је у склопу Шумског газдинства Јужни Кучај са седиштем у Деспотовцу, заузима површину од 20.480 ха, од чега територијално општини Параћинприпада5.580 ха. Ловиште је удаљено од Београда свега 150 км, а у непосредној близини ловишта се налази више културних и туристичких излетишта, као и резерват површине 5.300 ха.

Поред потенцијале за развој транзитног, историјског, ловног и риболовног, спортског и агротуризма, општина Параћин поседује и потенцијале за развој верског туризма захваљујући бројним манастирима на њеној територији.

Табела 14 - Кретање броја туриста у периоду 2015 – 2018.

Година	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења	
	Укупно	Домаћи	Страни	Укупно	Домаћи	Страни	Домаћи	Страни
2015.	6.325	2.745	3.580	8.593	3.872	4.721	1,4	1,3
2016.	7.167	3.395	3.772	10.286	5.018	5.268	1,5	1,4
2017.	7.167	3.395	3.772	10.286	5.018	5.268	1,5	1,4

2018.	17.576	7.197	10.379	25.866	11.227	14.639	1,6	1,4
2019	15.957	6.133	9.824	19.340	8.317	11.023	1,4	1,1
2020	11.992	8.994	2.998	12.997	7.397	5.580	1,0	1,8

1.5. Урбанизам и инфраструктура и јавне услуге

1.5.1. Планска документација и капитални пројекти

Планска документација. Ажурност планске документације и ефикасност у њеном спровођењу представљају предуслов за ефикасну изградњу, квалитетну и поуздану понуду инвеститорима који желе да улажу и лакши приступ општинским услугама за све грађане. Доношењем просторних и урбанистичких планова створен је основ за планирање и изградњу на читавој територији општине Параћин.

Капитални пројекти. Велики инфраструктурни пројекти представљају основ за одржавање изграђених структура и обезбеђење даљег развоја општине. Ови пројекти се реализују према опредељењима из стратешких докумената. Већи део капиталних пројеката је почео са реализацијом у 2018. и 2019. години и планиран је њихов завршетак у наредне три године. Од најзначајнијих по вредности инвестиције свакако треба издвојити пројекат - Изградња објаката на парцелама индустријског парка у индустријског зони „Змич“ који може имати вишеструке позитивне ефекте на развој и унапређење привредног амбијента у општини Параћин. Свакако значајно је поменути и пројекте за изградњу комуналне (водоводна и канализациона мрежа), и саобраћајне инфраструктуре (путеви и улице), али и пројекте изградње објеката спорта, културе, образовања и здравства.

1.5.2. Комунална инфраструктура и услуге

Водоснабдевање. Укупна дужина водоводне мреже у општини Параћин је око 280 километара, а прикључено је 14.096 домаћинстава и око 40.000 становника. Укупна годишња потрошња воде је 2,2 милиона м³, од чега је потрошња домаћинстава 1,2 милиона м³. Организовано снабдевање водом за пиће града Параћина и већег броја насеља општине врши се захватањем вода карстног врела Света Петка и експлоатацијом подземних аквифера у широј зони самога града у долини реке Велике Мораве. Остала насеља располажу или системима локалних сеоских водовода, или се становништво снабдева индивидуално из сопствених бунара водом неконтролисаног квалитета, док већи индустријски капацитети поседују сопствене системе у оквиру којих се користе подземне воде плитких или дубоких аквифера, као и воде карстног извора Топлик.

Одвођење отпадних вода. Дужина канализационе мреже је око 58 км. Сакупљање и одвођење отпадних вода се врши претежно гравитационо и главним колектором се одводе на централни систем за прераду отпадних вода. Параћин је један од ретких градова у Србији са високим степеном изграђености канализационе мреже. Систем за одвођење отпадних вода Параћина је сепаратан, тј. посебно се одводе санитарне, а посебно атмосферске отпадне воде. У граду је

на фекалну канализацију прикључено око 56,7 % индивидуалних домаћинстава, 90,8% стамбених зграда и 65,4% индустрије, предузећа и локала (око 4.000 прикључака).Индустријске отпадне воде се са или без предtretмана уводе у фекалну канализацију. У осталом делу општине санитарне отпадне воде се одводе у септичке или обичне јаме.

Саобраћај. На територији општине Параћин постоји 153,57 км општинских путева од чега је 113 км путева са савременим колосеком, 0,09 км путева са туцаником и 33, 92 км земљаних путева.Дужина државних путева је 97,4км.

Енергетика. Енергетика и енергетска ефикасност

Општина параћин нема систем даљинског грејања.

Општина Параћин значајну пажњу посвећује унапређењу енергетске ефикасности и била е један од пионира на успостављању локалног система енергетског менаџмента именовањем енергетског менаџера и праћењем потрошње енергије бюджетских корисника путем ИСЕМ базе.Поред тога сопственим и донаторским средствима реализоване су значајне инвестиције на унапређењу јавних објеката кроз енергетску рехабилитацију и замену енергената.На овај начин остварене су значајне буџетске уштеде и сањена емисија ЦО2.

Сва насеља у општини Параћин су прикључена на нисконапонску електроенергетску мрежу. Систем јавног осветљења општине Параћин чине 202 трафостанице, од чега 75 у граду и 127 у сеоским месним заједницама.На територији општине Параћин уграђена је 7.891 светиљка чија је укупна инсталисана снага 1.128 киловат сати.

Гасовод. Кроз територију Општине Параћин пролази регионални магистрални гасовод високог притиска. Дужина гасоводне мреже је 150 км.

Телекомуникације. Општина је покривена мрежом фиксне и мобилне телефоније.У овом тренутку на територији Србије постоје 3 мобилна оператера. Сва три оператера су заступљена у општини на више локација са њиховим базним станицама.Повезивање са интернетом остварује се путем АДСЛ-а и провајдера бежичног интернета.

1.6. Животна средина

Бука. Узроци буке у општини Параћин, као и у многим другим општинама, су сви видови саобраћаја (друмски и железнички) и бука из локалних извора као што су привредна постројења, угоститељске и занатске радње и др. Прописане су граничне вредности индикатора буке и односе се на укупну буку која потиче од свих извора буке на посматраној локацији. У досадашњем периоду на територији општине није вршено систематско мерење буке у животној средини.

Ваздух.Захваљујући конфигурацији терена, климатским условима, највише кошава, која знатно утиче на квалитет ваздуха, Параћин не спада у екстремно загађене средине. Аерозагађење је карактеристично само за поједине активности, односно локације. Загађење ваздуха на

територији општине Параћин јавља се као последица одвијања друмског саобраћаја, емисије гасова из индивидуалних ложишта, индустрија, паљења комуналног и пољопривредног отпада.

На територији општине Параћин постоје две Аутоматске станице у склопу државног система мониторинга ваздуха.

Вода. Највећи проблем општине Параћин, када је реч о отпадним водама, јесте то што постојећи систем за пречишћавање отпадних вода не функционише и неопходно је приступити његовој санацији и поновном активирању. Осим тога, не врши се ни квалитетан предtretман отпадних индустријских вода сепараторима за уља,масти и детерџенте, јер је постојећи систем пројектован искључиво за фекалне воде.

Највећи проблем општине Параћин када је реч о отпадним водама је што Систем за пречишћавање отпадних вода не ради. Неопходна је његова санација, а затим и комплетна реконструкција и осавремењавање. Такође, велики проблем је и непостојање предtretмана индустријских отпадних вода према свим законским нормама и правилницима за пречишћавање тих вода пре упуштања у јавну канализацију. Већина сеоских насеља не поседује изграђену јавну канализацију. Један од проблема је што где и постоји изграђена јавна канализација домаћинства се не прикључују на исту већ и даље користе непрописне септичке јаме.

Земљиште. Загађење земљишта настаје из локализованих извора загађивања као што су индустријски и производни објекти, саобраћај, пољопривреда и др. али такође и из дифузних извора, преношењем путем ваздуха и из атмосферских падавина. Неадекватно одлагање отпада на подручју општине свакако је један од кључних разлога загађења земљишта. Наиме, постојећа депонија је неусловна и представља извор еколошких инцидента те је неопходно приступити њеном санирању и изградњи савременог центра за третман отпада. Проблем решавања отпада обухватао би и сеоске средине јер је загађење земљишта присутно и у већини сеоских насеља, због нерегулисаних отпадних вода из септичких и ђубришних јама.

1.7. Друштво

Развој друштва захтева интегративан приступ и стога се мора посматрати кроз више аспеката, укључујући и социјалну заштиту, образовање, здравство, културу и спорт. Као потписница Агенде за одрживи развој до 2030. године која је пре свега фокусирана на активности смањења сиромаштва, подизање животног стандарда грађана, унапређење здравственог и образовног система, Република Србија, а и све јединице локалне самоуправе би требало да дефинишу политике реформе у области друштвеног развоја у складу са овим циљевима.

1.7.1. Социјална заштита

Социјална заштита, у смислу Закона о социјалној заштити, је организована друштвена делатност од јавног интереса чији је циљ пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица, као и спречавање настајања и отклањање последица социјалне искључености. Социјална заштита се креира на нивоу државне политике, као систем обавезних мера, стандарда и услуга које прописује држава, али

и на нивоу локалних политика као систем ванинституционалних услуга и мера заштите, које се прописују и утврђују на нивоу локалне самоуправе. У складу са тим и финансирање услуга и мера социјалне заштите потиче из два извора - државног и општинског.

У општини Параћин корисници социјалне заштите су осетљиве групе становништва, односно групе с повећаним ризиком сиромаштва и социјалне искључености, пре свега деца и стари, али и они са ниским примањима (незапослени, старије особе без пензије), осетљиве етничке мањине (Роми), особе с инвалидитетом и др. Социјална заштита се за ове категорије обезбеђују кроз социјално осигурање и различита новчана и неновчана давања и услуге из система социјалне и дечије, као и из борачко-инвалидске заштите.

Табела 15 - Број корисника услуга социјалне заштите (2015 – 2018.)

Назив индикатора	Вредност индикатора		
	2015.	2016.	2017.
1. Број корисника новчане социјалне помоћи	215	220	214
2. Број корисника новчане социјалне помоћи, као % укупног броја становника	0,41	0,42	0,42
3. Број корисника основног додатка за негу и помоћ другог лица	112	111	115
4. Број корисника основног додатка за негу и помоћ другог лица, као % укупног броја становника	0,21	0,21	0,22
5. Број корисника дечијег додатка (0-17 година)	1.433	1.195	1.094
6. Број корисника дечијег додатка (0-17 година), као % укупног броја деце	16,1	13,6	12,65
7. Број деце која користе услуге смештаја (0-17 година)	53	54	45
8. Стопа деце која користе услуге смештаја (0-17 година), на 1000 деце	5,95	6,14	5,2
9. Хранитељске породице	42	44	46
10. Број деце у хранитељским породицама	50	49	41
11. Стопа деце у хранитељским породицама, на 1000 деце	5,62	5,58	4,74
12. Број деце у резиденцијалним установама	3	5	4
13. Стопа деце у резиденцијалним установама, на 1000 деце	0,34	0,57	0,46
14. Број корисника државних домова за смештај старих (65 + година)	33	30	36
15. Број корисника државних домова за смештај старих (65 + година), као % броја становника 65 + година	0,34	0,3	0,36
16. Укупан број корисника социјалне заштите на евиденцији Центра за социјални рад	7.344	7.604	8.119
17. Број жена корисница социјалне заштите на евиденцији Центра за социјални рад	3.936	4.100	4.364
18. Број корисника социјалне заштите на евиденцији Центра за социјални рад, као % укупног броја становника	14,02	14,65	15,81
19. Број пријављених случајева породичног насиља према деци	99	121	232
20. Број пријављених случајева породичног насиља према женама	379	378	133

21. Број деце у сукобу са законом	163	145	163
22. Стопа деце у сукобу са законом, на 1000 деце	26,69	24,23	27,53

Извор: Аналитички сервис ЈЛС, РСЈП

Средства за финансирање делатности социјалне заштите осигуравају се претежно из буџета општине, и то око 85%, док се осталих 15% осигурава из осталих извора. Буџетски издаци општине Параћин у финансирању система социјалне заштите кретали су се од 115.030.694 РСД или 8,3% општинског буџета у 2015. години до 111.910.519 РСД или 7,6% општинског буџета у 2018. години.

Социјална заштита се пре свега остварује путем Центра за социјални рад, али и путем хранитељских породица, социјалног становања, организација цивилног друштва и др.

1.7.2. Образовање

Образовни систем је у надлежности Републике Србије, односно ресорног министарства, а један део послова у надлежности локалне самоуправе. Образовни систем у Србији (формално или институционално образовање) састоји се од предуниверзитетског образовања (рани развој и предшколско васпитање и образовање, основношколско и средњошколско) и универзитетског образовања (струковне студије – више и високе струковне школе, академске студије – факултети, мастер и докторске студије).

Предшколско образовање. И поред повећања броја предшколских установа, постојећи капацитети за предшколско образовање и васпитање су и даље недовољни, јер расте број захтева. На територији општине Параћин постоји Предшколска установа „Бамби“, у чијем саставу су три објекта за смештај деце: „Колибри“, „Бамби“ и „Бранко Крсмановић“. У овим објектима у 2018. години смештена су 1.007 детета, узраста од једне до 5,5 година. Број деце која су школске 2017/18. похађала обавезни припремни предшколски програм је 287.

У оквиру Предшколске установе постоји и Дечје одмаралиште у туристичком насељу Грза, у коме се реализује настава у природи, обзиром да располаже капацитетима за смештај и исхрану, као и спортске и друге активности деце и ученика, и може се користити током целе календарске године.

Основно образовање. Слично тенденцијама у већем делу Србије број основаца се из године у годину смањује. У Општини Параћин постоји осам основних школа, од којих су четири градске и четири сеоске, са укупно 3.690 ученика и 414 запослених у школској 2017/18. години.

Средње образовање. На територији општине Параћин постоје 4 средње школе и то: Гимназија, Машинско-електротехничка школа, Технолошка школа и Економско-трговинска школа. Средње школе се баве проширеном делатношћу, а такође уписују и ванредне ученике, ученике на доквалификацију и преквалификацију, и тако обезбеђују допунска средства за школу и наставно особље. Школске 2017/18. године је средње школе похађало укупно 1.806 ученика, а број наставника је био 195.

Специјалне школе. У општини Параћин постоји и Школа за основно музичко образовање чије се просторије налазе у згради Градске библиотеке, али су недовољне због интересовања које влада за упис и због специфичности извођења наставе у овој школи. Музичку школу годишње похађа око 260 ученика и око 25 полазника музичког забавишта, а за њихово образовање задужено је 26 наставника музичке школе.

Општина Параћин сваке године издваја значајна новчана средства за финансирање образовних институција. Највећи део финансија се издваја за предшколско образовање (око 9% укупног буџета), а најмањи за средњошколско образовање (око 2,2% буџета, док се за финансирање основног образовања издваја око 7%.

1.7.3. Здравство

Друштвена брига за здравље становништва на нивоу општине спроводи се у складу са националним политикама и програмима здравствене заштите и јавног здравља. Здравствена заштита организована је на два нивоа, примарном и секундарном, који су међусобно повезана и сарађују у пружању здравствене заштите грађанима општине Параћин. Примарну здравствену заштиту организује и спроводи Дом здравља, док се секундарна здравствена заштита реализује у Општој болници.

Дом здравља Параћину свом саставу има и две здравствене станице у сеоским месним заједницама (Поповцу и Рашевици), и 15 амбуланти од којих се 12 налази у сеоским МЗ, у складу са законским и подзаконским прописима и економском оправданошћу за њиховим постојањем. У 2018. години у Дому здравља је укупно било запослено 120 лекара, од чега 6 лекара опште праксе, 14 лекара на специјализацији, 106 специјалиста, 8 стоматолога и 6 фармацеута. У Параћину је 2018. године било 423 становника на једног лекара.

Објекти стационарне здравствене заштите на територији општине Параћин развијају се као комплекс Опште болнице, са 171 постељом. У Општој болници је у 2018. укупно било запослено 365 радника. Од укупног броја запослених, 286 или 78% радника су медицинско особље, од чега је 76 лекара.

Очекивано трајање живота за становнике општине Параћин износило је 75,6 година у 2018. години, што је за 2,4 године дуже него у 2008. када је износило 73,2 година. Очекивано трајање живота за мушкарце је 72,8 године, а за жене 78,4 година. Водеће групе узрока смрти у 2018. биле су болести система крвотока (46%), затим малигне болести (17%), док су од осталих болести, као узрока смрти, најчешће забележене болести жлезда са унутрашњим лучењем и болести метаболизма (8%).

Демографски показатељи старости становништва указују на тенденцију пораста удела старијег становништва што захтева и реоријентацију здравствене заштите према све већим захтевима геронтолошке здравствене заштите.

1.7.4. Култура

Општина Параћин је оснивач 5 установе културе: Позоришта, Завичајног музеја, Библиотеке „Др Вићентије Ракић“, Културног центра и Дома омладине. Према достигнутом нивоу у обављању делатности, а такође и по значају, ове установе превазилазе локалне оквире.

Градска народна библиотека „Др Вићентије Ракић“ је савремена установа која осим своје редовне делатности - прикупљања, обрађивања, чувања и давања на коришћење библиотечког материјала, редовно организује гостовања реномираних књижевника и представљање њихових књига, као и промоције стваралаштва завичајних писаца. Зграда библиотеке под заштитом је Завода за заштиту споменика културе и због старости је веома непогодна за одржавање.

Завичајни музеј Параћинчине више одељења, која у оквиру своје делатности, организују радионице истраживања, изложбе, обраду и чување богатог фонда материјалних доказа живота у Параћину и околини.

Културни центар је основан са идејом да обједини рад установа културе, и да, у исто време, буде и њихов сервис и иницијатор нових културних програма у општини Параћин. Подељен на одељења за књижевност, ликовну и музичку уметност, Културни центар је редовно домаћин реномираним ствараоцима из многих области.

Параћинско позориште данас ради у савремено опремљеној згради, са позорницом која омогућава беспрекорно извођење свих врста сценске уметности, успешно негујући традицију активног позоришног живота и вредних уметничких остварења.

Дом омладине је најмлађа установа културе која се бави унапређењем живота младих кроз свакодневну сарадњу са омладином и приближавање културног садржаја младима у складу са њиховим интересовањима.

Општина Параћин финансира и бројне манифестације сваке године. Културна манифестација, која заузима посебно место, је Сисевачка ликовна колонија која сваке године окупља еминентне сликаре и вајаре. Захваљујући обавези уметника да по један свој рад оставе општини Параћин, фонд Сисевачке ликовне колоније садржи скупоцену збирку слика и скулптура најпознатијих, некада југословенских, а у скорије време српских уметника.

1.7.5. Спорт

Спорт је од изузетног значаја за правилан развој деце и омладине, али и за друштвено-политичку заједницу која кроз реализацију јавног интереса у спорту настоји постићи и подићи на виши ниво здравље грађана, посебно деце и омладине, особа са инвалидитетом, као и спортских активности којима се постижу врхунски спортски резултати изван локалне заједнице а којима се промовише општина.

Спорт у општини Параћин има дугу традицију. Спортске активности општине Параћин одвијају се деловањем Спортског савеза општине Параћин и Фудбалског савеза, са преко 63 спортска клуба и преко 1.000 регистрованих активних спортиста при општинским савезима. Спортски савези и клубови реализују програме у 24 спорта.

Развој спорта општина Параћин остварује преко три спортске установе: Спортски рекреациони центар „7.јули“ Параћин, Установа СРЦ „Јединство“ и Установа СРЦ „Борац“.

Општина Параћин располаже са три капитална спортска објекта, а укупна површина затворених спортских објеката износи око 5.000 м².

2. Финансирање и подстицајна политика

2.1. Буџет општине

Буџет је свеобухватни план прихода и расхода, који у корелацији са осталим плановима представља оквир развоја једне заједнице. Важност буџета огледа се у чињеници да се ради о основном документу економске политике кроз који се остварују кључни економски и социјални циљеви. Преласком на програмски буџет као основни облик буџета учинка, општина Параћин је унапредила приоритизацију потрошње, побољшала ефикасност и ефективност свог пословања. Програмски буџет омогућује истовремено праћење остварења резултата и трошења средстава, али захтева претходно дефинисане дугорочне циљеве нагласак је на остварењу средњорочних и дугорочних циљева.

Структура буџета прописана је Законом о буџетском систему¹¹ и садржи општи и посебни део буџета. Анализом општег дела програмског буџета општине Параћин за период 2017-2019., који садржи укупне приходе и примања буџета, укупне расходе и издатке буџета и буџетски суфицит/дефицит, посматрано у последње три буџетске године, може се закључити да укупан буџет општине Параћин има тенденцију благог раста. У овом периоду забележен је раст укупног буџета за око 12%, истовремено је равнотежа прихода и расхода уступила место сталном буџетском дефициту, а равнотежа буџета жртвована је равнотежи привреде, стопи раста и пуној запослености.

Табела 16 - Биланс прихода и расхода буџета општине Параћин

		2017.	2018.	2019.
1	Укупни приходи и примања од продаје нефинансијске имовине	1.326.115.000	1.356.400.000	1.507.638.000
2	Укупни расходи и издаци за нефинансијску имовину	1.435.215.000	1.479.000.000	1.827.638.000
3	Буџетски суфицит/дефицит (1-2)	- 109.100.000	- 122.600.000	- 320.000.000

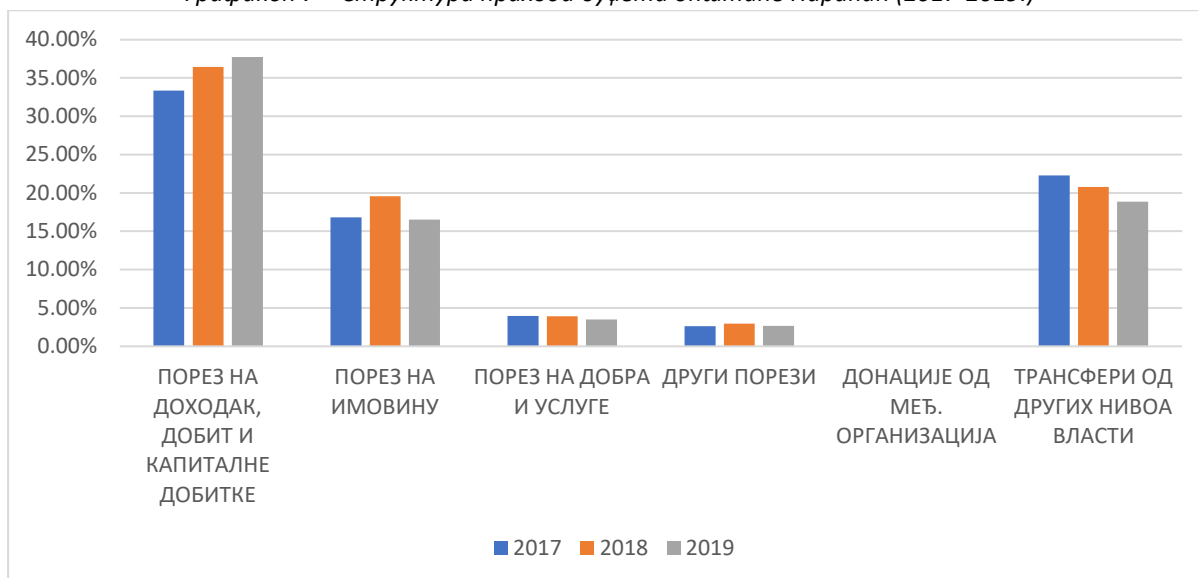
Извор: Одлуке о буџету општине Параћин

Приметан је тренд повећања укупног износа текућих расхода и издатака за набавку нефинансијске имовине у односу на укупни износ текућих прихода и примања остварених по основу продаје нефинансијске имовине. Општина у последње три фискалне године бележи брзи раст буџетског дефицита који је у 2017. и 2018. години износио око 8%, док је у 2019. години планиран преко 17%.

Анализом укупних примања и прихода од продаје нефинансијске имовине, уочљив је тренд раста учешћа прихода од пореза и пад учешћа трансферних средстава из године у годину. Иако трансфери од других нивоа власти чине значајан део прихода, општина Параћин константно остварује веће приходе од пореза у односу на трансферна средства.

¹¹Сл. гласник РС, бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр., 108/2013, 142/2014, 68/2015 - др. закон, 103/2015, 99/2016, 113/2017, 95/2018, 31/2019 и 72/2019

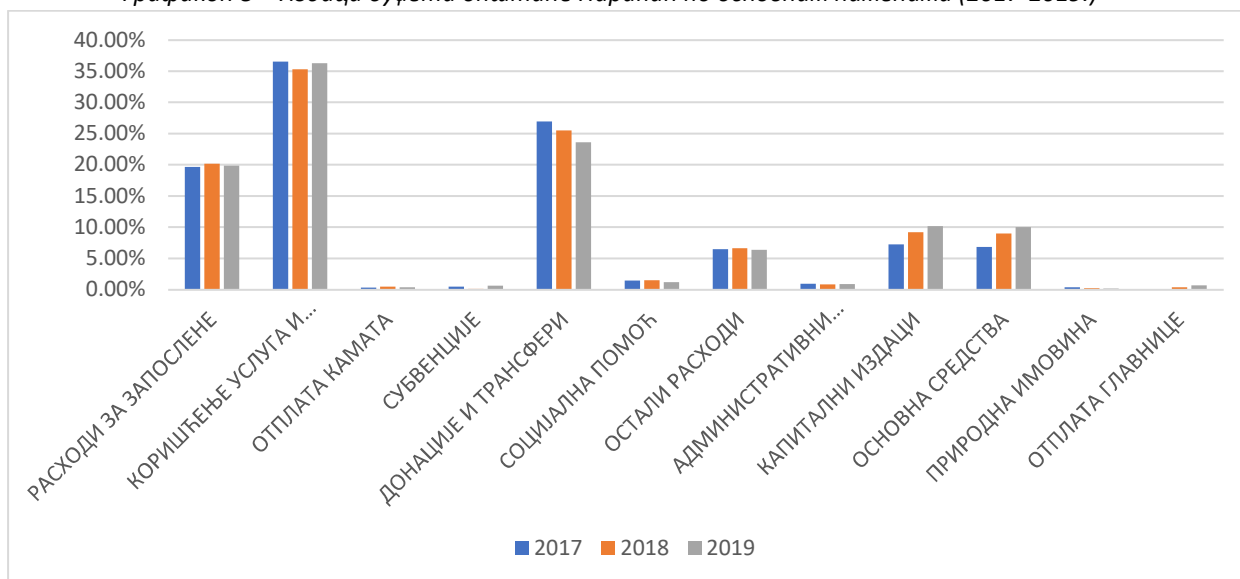
Графикон 7 – Структура прихода буџета општине Параћин (2017-2019.)

Извор: Одлуке о буџету општине

Са становишта издатака из буџета за општину Параћинуочљив је тренд раста капиталних издатака из године у годину, што се осликава и растом вредности основних средстава.

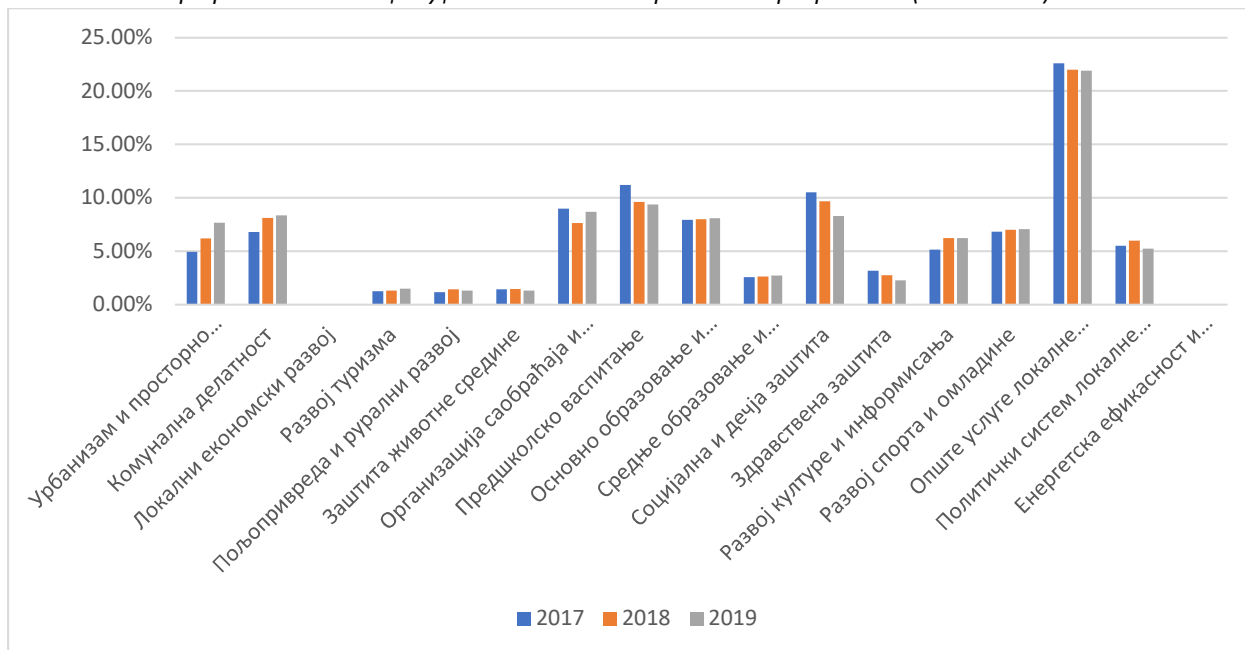
Графикон 8 – Издаци буџета општине Параћин по основним наменама (2017-2019.)

Извор: Одлуке о буџету општине

Према структури издатака буџета општине Параћин уочљива је социјална компонента буџета у претходном периоду. Општина Параћин значајна средства издваја заопште услуге локалне самоуправе, предшколско васпитање и основно образовање, социјалну и дечију заштиту, развој спорта и омладине и развој културе и информисања што је у складу са приоритетним циљем 2 Плана развоја: *Бољи живот и благостање за све становнике општине свих генерација.*

Графикон 9 – Издаци буџета општине Параћин по програмима (2017-2019.)

Извор: Одлуке о буџету општине

Најзначајнија средства се издвајају за урбанизам и просторно планирање, комуналне делатности и организацију саобраћаја и саобраћану структуру, што је у складу са приоритетним циљем 3 Плана развоја: *Унапређење инфраструктурних система и очување животне средине*. Уочљиво је мало издвајање за заштиту животне средине у претходном периоду, као и изостанак финансирања активности кроз програм енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије.

Анализом издатака буџета општине у претходне три године, запажа се веома мало издвајање за развој туризма, пољопривреде и руралног развоја, као и изостанак директног финансирања локалног економског развоја, иако су ове области препознате као први приоритетни циљ општине: *Стабилан и одржив развој привреде*.

3. SWOT анализа – Препознавање развојних проблема и потенцијала

SWOT анализа је урађена на основу података представљених у анализи постојећег стања која се заснива на статистичким показатељима и оцени стања по областима и њихове даље елаборације са члановима радне групе за израду Плана развоја. SWOT анализа обухвата дефинисане снаге и слабости, те могућности (шансе) и претње у кључним областима (друштво, привреда, заштита животне средине, инфраструктура). При томе SWOT анализа садржи приказ оних снага, слабости, могућности и претњи који су идентификовани као кључни и који најбоље истичу карактеристике наведених области. У складу са дефиницијама примењене аналитичке

методе, снаге су позитивни унутрашњи чиниоци који се могу искористити за остварење стратешких циљева, а слабости указују на подручја и ресурсе унутар општине Параћин који представљају развојне изазове те их треба унапредити у перспективи развојног планирања. Могућности и претње представљају чиниоце из екстерног окружења који могу позитивно, односно негативно утицати на развој. Идентификоване слабости и претње указују на развојне проблеме и потребе општине Параћин, а снаге и могућности представљају развојне потенцијале. Све наведене категорије формулисане су првенствено с оријентацијом на будући развој.

Најважније **кључне снаге** екстраполиране из анализе су:

- + Повољан геостратешки положај у средишњем делу Србије уз сам Коридор 10, на међународној железничкој прузи, на правцу Београд (156 км) - Ниш/Солун и Ниш/Истанбул и раскрсници врло важних међународних саобраћајница према Бугарској и Црној Гори
- + Богатство природним ресурсима – повољни климатски услови, водни ресурси, плодно и незагађено земљиште, очувани природни екосистеми ваздушних бања Грзе и Сисевца
- + Значајан континент радно способног становништва (око 65%), као и добра квалификациона структура, посебно имајући у виду неповољну старосну структуру становништва општине, као и смањење броја становништва, што је, свакако, значајно за нове инвестиције које би донеле и нова радна места
- + Развијена инфраструктура на територији општине која обухвата магистралне и локалне путеве, систем водоснабдевања и одвођења отпадних вода, заштиту од поплава, енергетску и телекомуникациону мрежу као и друге делове инфраструктурног система који доприносе овом фактору
- + Изграђена и инфраструктурно опремљена индустријска зона Змич одлично лоцирана између Коридора 10, регионалног пута и међународне железничке пруге која повезује север и југ Европе и Блиски Исток
- + Повољни природни и географски услови за развој пољопривреде – плодно земљиште поред Мораве које погодује развоју баштованства, релативно велике површине земљишта које се може обрађивати и користити за пољопривредну производњу, као и великим број пољопривредних газдинстава (око 5.000)
- + Богато културно-историјско наслеђе - Петрушка област као посебна културно-историјска целина али и бројни манастири на територији општине могу се ставити у сврху развоја посебних видова туризма
- + Отворена, транспарентна и приступачна општинска управа која је прихватањем савремених трендова и модернизацијом рада омогућила креирање повољног пословног окружења и имиџа општине као сигурног места за инвестиције.

Најважније **кључне слабости** екстраполиране из анализе су:

- Негативан природни прираштај и негативна стопа кретања становништва- у периоду између два пописа број становника општине се смањило за 7%. Услед негативног природног „обнављања“ становништва, старосна структура је у фази демографске старости са тенденцијом пораста просечне старости становништва. Становништво општине Параћин је старије од просека Србије, а посебно забрињавајуће је што јескоро

дупло већи удео старог становништва у односу на младе, а стопа природног прираштаја је негативна

- Велики одлив становништва из сеоских у градске средине што узрокује неповољну старосну структуру сеоских домаћинстава која се баве пољопривредном производњом
- Непостојање прерађивачких капацитета примарне у секундарну пољопривредну производњу, као и развијених канала за откуп и дистрибуцију производа
- Недовољна валоризација природних ресурса и културно-историјских споменика - природна добра којима располаже општина Параћин, као и бројни културно-историјски споменици представљају значајан ресурс за развој туризма али до сада нису у великој мери туристички вредновани нити значајније експлоатисани
- Незавршена путна инфраструктура која би требало да подржи туристичку понуду, недефинисан туристички производ, непостојање довољних капацитета у туризму, али и додатних садржаја, уз нестандардизованост услуга представљају слабост која у великој мери отежава потпуни развој и искоришћеност постојећих капацитета за развој туризма.

Најзначајније **могућности** које могу позитивно утицати на развој су:

- ✓ Бројне погодности и подршка коју општинска управа пружа инвеститорима у процесу реализације инвестиције и током пословања (укључујући и повољне цене за закуп или куповину земљишта), уз значајне финансијске подстицаје инвеститорима које даје Република Србија, могле би повећати обим инвестиција, раст запослености и довести и до других позитивних ефеката на локалну заједницу, као што су подизање нивоа технологије, раст извоза, повезивање добављача и итд.
- ✓ Већ постојећи страни инвеститори су најбоља препорука за нове инвеститоре јер уколико су постојећи инвеститори задовољни пословним амбијентом велика је вероватноћа да ће се генерисати нови инвестициони пројекти
- ✓ Изградња индустријског парка у постојећој зони Змич за познатог инвеститора, али и са капацитетима да прими и нове инвеститоре може повећати запосленост на територији општине
- ✓ Обучен кадар у прехранбеној индустрији омогућава даљи развој овог сектора који је уједно и најзначајнији прерађивачки сектор на територији општине
- ✓ Реонизација и субвенционисање одређених пољопривредних производа чиме би се подстакла пољопривредна производња и унапредио квалитет производа
- ✓ Постојећи ресурси за развој специјалних видова туризма (ловни, спортско-рекреативни, културни, верски и манифестациони туризам) уз стандардизацију услуга и обједињавање понуде, може повећати туристички промет на територији општине
- ✓ ИПАРД фондови као програми подршке развоју пољопривреде могу допринети повећању инвестиција у пољопривреду и унапређењу конкурентности на тржишту пољопривредних производа.

Најзначајније **претње** које могу негативно утицати на развој су:

- Смањење броја становника на територији општине које указује на неповољну демографску ситуацију, што је уједно и један од највећих проблема и Републике Србије. Као и Република Србија, и општина Параћин је суочена са израженим депопулационим трендом, а смањење становништва резултат је негативног природног

прираштаја и негативног миграционог салда. Смањење броја становника и старење популације директно утичу и на смањење радно способног становништва а тиме и на развој локалне заједнице

- Неповољан демографски развој удружен са вишедеценијски негативним природним прираштајем и израженим миграционим тенденцијама, доводи до веома сложених и далекосежних последица и ефеката миграција које се најдиректније осећају на локалном нивоу у смислу утицаја на локалну средину, демографију, ефекте на тржиште рада а тиме и на економско назадовање локалне заједнице, образовно заостајање њених становника, сиромаштво и продубљивања регионалних диспаратета.

4. Визија општине Параћин

***Савремена, безбедна и економски развијена општина,
очуване природне и културне баштине и високог
квалитета живота. Град у коме ћете волети да
одрастете, моћи да стварате и желети да останете.
Град сигурних улагања, срећне и запослене младости и
сигурне старости.***

Визија општине Параћин као савремене, безбедне и развијене средине у којој људи желе да живе и стварају остварује се померањем граница у свим за општину значајним подручјима рада и деловања.

У њој је обухваћено све оно чиме општина Параћин тренутно располаже и оно што ће оставити у наслеђе будућим генерацијама: богатство природних лепота, очувана животна средина, богата културно-историјска баштина, развијена комунална инфраструктура, пословно окружење које подстиче развој заједнице, унапређене услуге, задовољно и безбрижно становништво.

5.Приоритетни циљеви и мере

Визија се остварује синергијским деловањем дефинисаних приоритетних циљева. Анализа стања указала је на неколико стратешких праваца на којима ће општина радити у наредном периоду - привреда, инфраструктура, очување и заштита животне средине, енергетска ефикасност и социјална кохезија – и на основу којих су дефинисани приоритетни циљеви. Истовремено су ови приоритетни циљеви општине Параћинусаглашени са глобалним циљевима одрживог развоја.

У складу са развојним потребама и могућностима општине Параћин дефинисани су следећи приоритетни циљеви чије ће остварење допринети жељеном дугорочном циљу развоја:

Циљ	Подциљеви/Мере	Индикатори
1. Стабилан развој привреде	1.1. Отварање нових предузећа и предузетничких радњи на територији општине	<p>1.1.1. Број отворених предузећа и предузетничких радњи Почетна вредност: до 500 Циљана вредност: до 600</p> <p>1.1.2. Број предузетника/предузетница по становнику општине Почетна вредност: 1 предузетник на 29,32 становника Циљана вредност: 1 предузетник на 24 становника</p> <p>1.1.3. Број затворених предузећа и предузетника Почетна вредност: 400 Циљана вредност: 250</p>
	1.2. Раст пољопривредне производње	<p>1.2.1. Број регистроваих пољопривредних газдинстава Почетна вредност: 3650 Циљана вредност: 4300</p> <p>1.2.2. Број пољопривредних газдинстава и привредних друштава која се баве прерадом пољопривредних производа Почетна вредност: 100 Циљана вредност: 150</p> <p>1.2.3. Број регистрованих пољопривредних газдинстава која су корисници мера подршке у пољопривреди које финансира ЛС Почетна вредност: 400 Циљана вредност: 600</p>

	1.3. Развој туристичких капацитета и промоција туристичке понуде	1.3.1. Процент повећања укупног броја ноћења Почетна вредност: 30% Циљана вредност: 40 % 1.3.2. Број организованих догађаја Почетна вредност: 10 Циљана вредност: 15
2. Побољшање стандарда грађана кроз унапређење услуга укључујући локалне администрације и услуге социјалне заштите	2.1. Повећање запослености на територији општине и унапређење пословног амбијента кроз мере активне политике запошљавања	2.1.1. Број становника који су запослени са евиденције НСЗ Почетна вредност: / Циљана вредност: 3000 2.1.2. Број евидентираних незапослених лица на евиденцији НСЗ Почетна вредност: 6836 Циљана вредност: 4800
	2.2. Унапређење услуга социјалне заштите и повећање доступности права и услуга социјалне заштите	2.2.1. Број корисника услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС Почетна вредност: 9919 Циљана вредност: 7000
	2.3. Унапређење популационе политике и подршка породицама да остваре жељени број деце	2.3.1. Број мера материјалне подршке намењен мерама локалне популационе политике Почетна вредност: 3 Циљана вредност: 5 2.3.2. Број корисника мера локалне популационе политике Почетна вредност: 450 Циљана вредност: 600 2.3.3. Повећање просечног износа давања за мере подршке рађању по рођеном детету Почетна вредност: 85.000,00 Циљана вредност: 100.000,00
	2.4. Омогућен приступ квалитетним културним садржајима свим грађанима, а посебно младима и заштићено културно наслеђе	2.4.1. Број нових културних и едукативних програма и садржаја за младе у општини Почетна вредност: 5 Циљана вредност: 7 2.4.2. Број организованих културно-уметничких манифестација Почетна вредност: 10 Циљана вредност: 15
	2.5. Унапређење услова за спорт и рекреацију и стварање услова за развој спортског туризма	2.5.1. Број новоизграђених и санираних спортских објеката и терена Почетна вредност:/ Циљана вредност: 10 2.5.2. Број организованих спортских манифестација Почетна вредност: 46 Циљана вредност: 70

	<p>2.6. Подршка програмима формалног и неформалног образовања</p>	<p>2.6.1. Увођење нових профила у средњешколском образовању Почетна вредност: 1 Циљана вредност: 3</p> <p>2.6.2. Број обука неформалног образовања Почетна вредност: 1 Циљана вредност: 5</p>
	<p>2.7. Ефикасно администрирање затева за издавање грађевинских дозвола</p>	<p>2.7.1. Број издатих грађевинских дозвола Почетна вредност: 19 Циљана вредност: 100</p> <p>2.7.2. Време потребно за добијање грађевинске дозволе Почетна вредност: 28 Циљана вредност: 28</p>
<p>3. Унапређење и одржавање инфраструктурних система</p>	<p>3.1. Унапређење комуналне инфраструктуре</p>	<p>3.1.1. Број становника прикључен на јавну канализацију Почетна вредност: 27 000 Циљана вредност: 35 000</p> <p>3.1.2. Број новоизграђених система пречишћавања отпадних вода Почетна вредност: 4 Циљана вредност: 6</p> <p>3.1.3. Број километара новоизграђене фекалне и атмосферске мреже Почетна вредност: 0.5 Циљана вредност: 10</p> <p>3.1.4. Број новоизграђених изворишта Почетна вредност: 9.7 Циљана вредност: 5</p> <p>3.1.5. Број километара реконструисане фекалне и атмосферске мреже Почетна вредност: 277 Циљана вредност: 427</p> <p>3.1.6. Број километара реконструисаног главног довода Почетна вредност: 3 Циљана вредност: 10:</p>
	<p>3.2. Повећање покривености територије планском и урбанистичком документацијом</p>	<p>3.2.1. Покривеност територије Општине плановима детаљне регулације Почетна вредност: 25% Циљана вредност: 40 %</p> <p>3.2.2. Израда просторних планова Почетна вредност: 41 Циљана вредност: 50</p>
	<p>3.3. Развој и унапређење јавне инфраструктуре и објеката од значаја за локални развој и заједницу</p>	<p>3.3.1. Број километара санираних и реконструисаних путева Почетна вредност: 0,571km годишње Циљана вредност: 6km годишње</p> <p>3.3.2. Процент уштеде електричне енергије коришћењем ЛЕД расвете</p>

		<p>Почетна вредност: 30% годишње (упоређен први квартал 2020 год. и 2021 год., за села уштеда је 53% у односу на потрошњу електричне енергије у kWh. У граду није било уштеде јер није било ни замене светиљки. С обзиром да су у укупној годишњој потрошњи села учешћу од 60%, упоређивањем квартала укупна потрошња се смањила за 30%.)</p> <p>Циљана вредност: 53% годишње уштеде у односу на укупну потрошњу из 2020. године ($4.201.750,00 \text{ kWh} \times 0,53 = 2.226.927,5 \text{ kWh}$ уштеде на годишњем нивоу</p> <p>3.3.3. Број километара одржавања путног појаса Почетна вредност: $35\% \times 114,2 \times 2 = 80 \text{ km}$ годишње Циљана вредност: $50\% \times 114,2 \times 2 = 114,2 \text{ km}$ годишње</p> <p>3.3.4. Површина насипања неасфалтираних јавних путева Почетна вредност: $40.000,00 \text{ m}^2$ годишње Циљана вредност: $40.000,00 \text{ m}^2$ годишње:</p>
	3.4. Реновирање и опремање школских и предшколских установа	<p>3.4.1. Број реновираних установа Почетна вредност: 5 Циљана вредност: 20</p> <p>3.4.2. Број опремљених установа Почетна вредност: 2 Циљана вредност: 15</p>
4. Животна средина и климатске промене	4.1. Просторни развој и заштита животне средине путем концепта одрживог развоја	4.1.1. Број израђених локалних планских и акционих докумената из области заштите животне средине Почетна вредност: 0 Циљана вредност: 3
	4.2. Унапређење управљања отпадним водама	4.2.1. Процент становништва прикљученог на постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације са примарним, секундарним и терцијарним третманом у односу на укупан број становника на територији града/општине Почетна вредност: 60% Циљана вредност: 85%

	4.3. Унапређење управљања комуналним и осталим отпадом	4.3.1. Процент становништва покривеног услугом прикупљања комуналног отпада Почетна вредност: 100% Циљана вредност: 100% 4.3.2. Процент селектованог отпада Почетна вредност: 0 Циљана вредност: 30
	4.4. Унапређење заштите природе	4.4.1. Процент територије под заштитом III категорије Почетна вредност: 16ха Циљана вредност: 500ха
	4.5. Унапређење квалитета елемената животне средине	4.5.1. Број дана у току године с прекорачењем граничних вредности квалитета ваздуха Почетна вредност: 0 Циљана вредност: 0
	4.6. Повећана отпорност на негативни утицај климатских промена	4.6.1. Усвојене јавне политике у области адаптације на климатске промене Почетна вредност: 0 Циљана вредност: 3
5. Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије	5.1. Смањење потрошње енергије	5.1.1. Укупна потрошња примарне енергије у јавним зградама по м2 површине јавних зграда Почетна вредност: 150 kWh Циљана вредност: 135kWh
	5.2. Успостављање система енергетског менаџмента	5.2.1. Постојање енергетског менаџера Почетна вредност: 1 Циљана вредност: 2 5.2.2. Израђен попис јавних зграда са карактеристикама Почетна вредност: 8 Циљана вредност: 50 5.2.3. Израђен енергетски биланс Почетна вредност: 1 Циљана вредност: 1

Циљ 1. Стабилан развој привреде

Овај циљ је оријентисан на развој привреде општине Параћин. Општина Параћин има изузетну географску позицију а тиме и предуслове за развој квалитетне пословне инфраструктуре коју ће дати на располагање инвеститорима, односно предузетницима. Како би се постигао максимални учинак и како би се општина развијала дугорочно, један од стратешких фокуса општине је привлачење производних и извозно оријентисаних инвестиција, као и развој предузетништва утемељених на знању, иновацијама и примени нових технологија. Поред

повољног географског положаја, индустријска традиција, мало и средње предузетништво које је одиграло важну улогу у реструктурирању индустрије и расположива радна снага допринеће изградњи привредне структуре и креирању нових радних места, посебно у сектору развоја малих и средњих предузећа и пољопривреде. Такође, културно-историјски потенцијали које треба ставити у функцију развоја туризма, довешће до интегрисања туризма са развојем пољопривредне производње и пољопривредним производима чиме ће се постићи синергија ова два сектора. Разнородна индустријска производња, мала и средња предузећа као носиоци развоја привреде општине и значајни ресурси за пољопривредну производњу, уз традицију и искуство у овим секторима дају добре претпоставке да се оствари планирано и достигну очекивани утицаји овог стратешког циља до 2027.

Циљ 2. Побољшање стандарда грађана кроз унапређење услуга укључујући локалне администрације и услуге социјалне заштите

Брига за становништво једно је од важнијих опредељења општине Параћин. Овај циљ обухвата велики спектар друштвених потреба као што су образовање, популациона политика, социјална заштита, култура, спорт и рекреација, развој институција и цивилног друштва, ефикасније администрирање, а има за циљ унапређење услова живота свих грађана. Општинска управа општине Параћин ће предузети све потребне кораке за унапређење квалитета живота како у урбаним тако и у руралним подручјима општине. Унапређењем квалитета јавних услуга и њиховом равномерном распрострањеношћу на територији целе општине умањиће се разлике између руралних и урбаних делова општине, створиће се услови за живот који ће спречити одлазак младих, социјална брига ће бити усмерена на оне којима је помоћ најпотребнија што ће допринети свеопштем друштвеном напретку и социјалној кохезији.

Циљ 3. Унапређење и одржавање инфраструктурних система

Комунална и саобраћајна инфраструктура представљају један од кључних сегмената развоја општине Параћин. Општина је саобраћајно изузетно добро повезана, али и даље постоје велике могућности побољшања локалне саобраћајне инфраструктуре у циљу боље доступности и повезаности, али и унапређења квалитета живота на територији општине. Поред тога, као допринос квалитетном друштвеном развоју заједнице наставиће се активности на изградњи, унапређењу и проширењу комуналне инфраструктуре, која се пре свега односи на унапређен квалитет водоснабдевања, канализационе мреже, одвођења отпадних вода, унапређење саобраћајне инфраструктуре која обухвата реконструкцију путева и путних појасева, покривеност територије планском и урбанистичком документацијом, али и јавне хигијене и здравља у општини. Стога општина Параћин жели својим мерама у склопу овог стратешког циља креирати услове за бољи живот, како за становништво општине тако и за све туристе и друге посетиоце.

Циљ 4. Животна средина и климатске промене

Обзиром да се општина између осталог усмерава ка туризму и развоју пољопривреде, заштита животне средине је један од важнијих елемената стратешког фокусирања. Функционални

систем заштите животне средине и одрживог управљања природним ресурсима биће усмерен на одговорно управљање ризицима по животну средину у циљу систематске заштите становништва и животне средине.

Очување животне средине и смањење негативног утицаја на климу предуслов су за одрживи развој како на глобалном тако и на локалном нивоу. Из тог разлога неопходно је планирање и реализовање активности које за циљ имају ублажавање или потпуно елиминисање сви негативних утицаја на животну средину, као што су испуштање штетних материја у воду, ваздух и земљиште. Поред тога неопходно је зауставити девастацију природних ресурса кроз њихову прекомерну експлоатацију, уништавање станишта и стварање услова за ерозију. Очување природних ресурса у значајној мери може се остварити и одрживим управљањем отпадом кроз његову поновну употребу. У циљу подизања еколошке и здравствене безбедности неопходно је оснаживати институционалне и техничке капацитете за адекватан мониторинг и обавештавање јавности о стању животне средине.

У делу везаном за климатске промене неопходно је остварити локални допринос на смањењу ГХГ гасова пре свега кроз подстицање зелене нискокарбонске и циркуларне економије, као и смањењу коришћења фосилних горива. На пољу адаптације на климатске промене планирати мере и активности које би смањиле рањивост локалне заједнице за последице климатских промена попут суше, бујичних полова, ерозије, топлотних удара...

Циљ 5. Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије

Енергетска ефикасност и коришћење обновљивих извора енергије има вишеструки позитивни утицај на развој локалне заједнице. На првом месту то је еколошки значај кроз смањење загађења и емисије ГХГ гасова. У делу јавног сектора кроз мере ЕЕ ефикасности обезбеђују се уштеде у издвајању за енергенте, чиме се ствара могућност пренамене тих средстава за раздвојене активности локалне заједнице. У делу енергетске ефикасности у домаћинствима пре свега се доприноси смањењу енергетског сиромаштва, али и мањим издацима из кућних буџета за енергенте, што има директан утицај на квалитет животног стандарда. Поред активности на обезбеђивању субвениција за мере ЕЕ, значајну пажњу је потребно усмерити у активности на промени одређених лоших навика у коришћењу енергената.

Слика 2 – Приоритетни циљеви општине Параћин

Дефинисани приоритетни циљеви су међусобно повезани и компатибилни будући да успешна реализација једног циља често лежи у сагледавању изазова који су својствени неком другом циљу. Сваки од дефинисаних приоритетних циљева је у складу са визијом и остварење сваког од њих ће приближити општину Параћин остварењу визије.

Свих пет приоритетних циљева су инклузивни и баве се основним потребама локалног становништва и уједињују напоре за увођење позитивних промена које ће се одразити на целокупну локалну заједницу. Стога постизање ових циљева подразумева партнерство јавног и приватног сектора, цивилног друштва и грађана општине Параћин како би се садашњим али и будућим генерацијама обезбедило боље животно окружење.

За сваки приоритетни циљ дефинисане су и мере кроз које ће бити реализовани. Преглед приоритетних циљева, мера кроз које ће бити реализовани и кратак опис мера дати су у наредној табели.

Приоритетни циљ	Мера	Опис мере
<p data-bbox="296 431 386 456">ЦИЉ 1</p> <p data-bbox="218 824 470 886">Стабилан и одржив развој привреде</p>	<p data-bbox="522 289 930 386">1.1. Отварање нових предузећа и предузетничких радњи на територији општине</p>	<p data-bbox="963 289 1881 529">Овом мером се жели унапредити окружење за развој малог и средњег предузетништва и привлачење инвестиција кроз различите облике финансијских и нефинансијских подстицаја, укључујући и унапређење пословне и комуналне инфраструктуре у складу са потребама привреде, развој предузетничких вештина, развој људских ресурса у складу са потребама привреде, али и очување имиџа општине као сигурног места за инвестиције и пословање.</p>
	<p data-bbox="522 578 842 639">1.2. Раст пољопривредне производње</p>	<p data-bbox="963 578 1881 781">Овом мером се жели подстаћи развој пољопривреде кроз различите облике финансијских и нефинансијских подстицаја, подршку програмима стандардизације, удруживања, пласмана и извоза пољопривредних производа, едукацију пољопривредних произвођача, мере адаптације пољопривреде на климатске промене, развој органске производње.</p>
	<p data-bbox="522 829 898 924">1.3. Развој туристичких капацитета и промоција туристичке понуде</p>	<p data-bbox="963 829 1881 1101">Овом мером се жели унапредити туристичка понуда кроз различите облике финансијских и нефинансијских подстицаја, укључујући и унапређење и изградњу туристичке инфраструктуре, изградњу, обнову, уређење и категоризацију смештајних капацитета и пратећих садржаја, развој и унапређење додатних садржаја, стандардизацију услуга, креирање нових туристичких производа, развој људских ресурса у складу са новим тенденцијамаи промоцију туристичких потенцијала општине.</p>
<p data-bbox="296 1187 386 1211">ЦИЉ 2</p> 	<p data-bbox="522 1187 930 1390">2.1 Повећање запослености на територији општине и унапређење пословног амбијента кроз мере активне политике запошљавања</p>	<p data-bbox="963 1187 1881 1284">Ова мера се односи на коришћење мера активне политике запошљавања и стварање нових и унапређење постојећих услова за отварање нових радних места.</p>

<p>Бољи живот и благостање за све становнике општине свих генерација</p>	<p>2.2. Унапређење услуга социјалне заштите и повећање доступности права и услуга социјалне заштите</p>	<p>Ова мера се односи на развој нових и унапређење постојећих услуга у заједници које су усмерене према младима, старим и немоћним особама, као и свим социјално угроженим групама. Овом мером се жели унапредити систем социјалних услуга за сваког корисника и друштва у целини, смањити социјална неједнакост, промовисати социјална укљученост бољим приступом социјалним, здравственим и другим друштвеним услугама и садржајима.</p>
	<p>2.3. Унапређење популационе политике и подршка породицама да остваре жељени број деце</p>	<p>Ова мера има за циљ да подстакне раст наталитета на локалном нивоу као и да самим тим смањи одлив младих брачних парова из општине.</p>
	<p>2.4. Омогућен приступ квалитетним културним садржајима свим грађанима, а посебно младима и заштићено културно наслеђе</p>	<p>Ова мера се односи на развој нових и унапређење постојећих културних и едукативних програма у циљу повећања садржаја за сво становништво а нарочито за младе и децу.</p>
	<p>2.5. Унапређење услова за спорт и рекреацију и стварање услова за развој спортског туризма</p>	<p>Циљ ове мере је подстицање развоја спорта и организовање спортских манифестација у циљу повећања садржаја за младе. Такође овај циљ обухвата и санацију већ постојећих објеката као и изградњу нових објеката у сврху унапређења капацитета за спорт и рекреацију.</p>
	<p>2.6. Подршка програмима формалног и неформалног образовања</p>	<p>Ова мера има идеју да унапреди систем образовања кроз развој формалног и неформалног образовања као што је увођење нових профила у средњим школама али и разне едукативне обуке и радионице.</p>
	<p>2.7. Ефикасно администрирање захтева за издавање</p>	<p>Ова мера има за циљ унапређење брзине издавања грађевинских дозвола кроз ефикасно администрирање и процесуирање захтева.</p>

	грађевинских дозвола	
<p>ЦИЉ 3</p> <p>Унапређење инфраструктурних система и очување животне средине</p>	<p>3.1. Унапређење комуналне инфраструктуре</p>	<p>Овом мером се жели унапредити комунална и саобраћајна инфраструктура санацијом, ревитализацијом, изградњом и континуираним одржавањем свих комуналних система, мрежа и објеката (водоснабдевање, канализација и отпадне воде, гробља, пијаце, заштита од поплава), као и мреже улица и путева, интеграцијом и побољшањем уличне и путне мреже, унапређењем јавног превоза, бицикличких и пешачких стаза и саобраћаја, повећањем безбедности учесника у саобраћају.</p>
	<p>3.2. Повећање покривености територије планском и урбанистичком документацијом</p>	<p>Ова мера има за циљ повећање покривености територије планском и урбанистичком документацијом доносно плановима детаљне регулације и израду просторних планова.</p>
	<p>3.3. Развој и унапређење јавне инфраструктуре и објеката од значаја за локални развој и заједницу</p>	<p>Циљ ове мере јесте санирање и реконструисање путева ради унапређења јавне инфраструктуре која је од значаја за локални економски развој општине. Коришћењем ЛЕД расвете смањићемо трошење електричне енергије и повећати енергетску ефикасност. Намера је и да се што већи број неасфалтираних јавних путева насипа. Унапређењем инфраструктуре у општини Параћин, стварамо низ бенефита за нашу локалну заједницу.</p>
	<p>3.4. Реновирање и опремање школских и предшколских установа</p>	<p>Овом мером желимо да унапредимо услове школовања у нашој општини, реновирањем и опремањем школских и предшколских установа са циљем здравог и безбедног одрастања наше деце.</p>
<p>ЦИЉ 4</p>	<p>4.1. Просторни развој и заштита животне средине путем концепта одрживог развоја</p>	<p>Овом мером се желе унапредити механизми просторног планирања и развоја, заштите, побољшања квалитета и унапређења система праћења стања животне средине, одрживо управљање отпадом, очување и квалитетније управљање природним ресурсима, повећање отпорности на климатске промене, као и еколошка свест становништва</p>

Животна средина и климатске промене

		<p>општине. Планирана је имплементација принципа одрживог развоја у планска документа и стратешка документа општине. Ово се пре свега односи на дефинисање ограничења девастације природних вредности и стварања услова за развој зелене економије и социо-економско оснаживање заједнице.</p>
	4.2. Унапређење управљања отпадним водама	<p>Овом мером планирано је унапређење управљања отпадним водама кроз стварање услова за прикупљање, одвод и третман отпадних вода у складу са законским стандардима.</p>
	4.3. Унапређење управљања комуналним и осталим отпадом	<p>Овом мером се жели успоставити одрживи сиситем прикупљања и коначног збрињавања отпада у функцији спречавања загађења, али и његовог економског искоришћења кроз развој циркуларне економије.</p>
	4.4. Унапређење заштите природе	<p>Овом мером се желе створити услови за повећање површина под режимом заштите, као и заштита и унапређење постојећих природних вредности на територији општине у циљу очувања биодиверзитета и геодиверзитета.</p>
	4.5. Унапређење квалитета елемената животне средине	<p>Овом мером жели се успоставити ефикасан сиситем мониторинга и превенције од загађења ваздуха, воде, земљишта. Поред тога мера има за циљ да смањи прекомерни ниво буке, вибрација и зрачења.</p>
	4.6. Повећана отпорност на негативни утицај климатских промена	<p>Овом мером жели се створити ефикасни плански и институционални оквир на локалу који ће омогућити интервенције (инфраструктура, субвенција, унапређење знања...) у циљу повећања адаптивности становништва и привреде на измењене климатске промене</p>
ЦИЉ 5	5.1. Смањење потрошње енергије	<p>Овом мером се жели побољшати енергетска ефикасност и енергетска обнова зграда и објеката у јавном сектору, коришћење обновљивих извора енергије у јавном сектору и систему јавне расвете, као и увођење нових енергетски ефикасних технологија.</p>
	5.2. Успостављање система енергетског менаџмента	<p>Овом мером се жели побољшати енергетска ефикасност и енергетска обнова зграда и објеката у јавном сектору, коришћење обновљивих</p>

Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије		извора енергије у јавном сектору и систему јавне расвете, као и увођење нових енергетски ефикасних технологија. Ова мера поред формалног испуњења законских обавеза има за циљ да омогући квалитетно праћење потрошње енергије у циљу доношења ефикасних одлука за интервенције у области енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ.
--	--	--